תלמוד בבלי · אחרונים · פתח עינים · סדר קדשים

פתח עינים על חולין

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על חולין

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-חולין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ה. 4
דף ה: 9
דף ו. 10
דף ו: 12
דף ז. 12
דף ז: 16
דף יב: 20
דף יז. 20
דף כב. 21
דף כב: 21
דף כג. 21
דף כג: 21
דף כד. 21
דף כה: 22
דף כז: 22
דף לד: 23
דף לז: 23
דף מג. 26
דף מד: 26
דף מו. 27
דף מט. 30
דף מט: 30
דף נ. 30
דף נז: 30
דף ס. 30
דף סג. 32
דף סג: 32
דף פג: 32
דף פד. 33
דף פז. 33
דף פח: 37
דף פט. 37
דף צא. 38
דף צא: 38
דף צג. 40
דף צד: 40
דף קג: 41
דף קד: 41
דף קז: 41
דף קט: 42
דף קי: 43
דף קיא: 43
דף קכ: 44
דף קכד: 44
דף קל: 47
דף קלא. 47
דף קלג. 48
דף קלד. 48
דף קלז. 48
דף קלז: 49
דף קלח: 49
דף קלט. 49
דף קלט: 49
דף קמ: 49

דף ה.

כי גורן דתנן סנהדרין וכו'. נראה לפ"ז נמי יהיה שער שומרון שער ב"ד שיושבין שם הסנהדרין כמו שתרגם אנקלוס שעריך לתרע בי דינך עכ"ל מהרש"א בחידושי אגדות:
ויש להעיר דמי הכריחו דזה שער שמה ישבו כסאות למשפט הסנהדרין. והסברא נותנת דלא היו שם סנהדרין ופירושא דשמעתא הרי הוא כמבוא"ר בפירש"י דא"ק בגורן לומר כגורן פירוש היו יושבים כמו סנהדרין דסנהדרין יתבי כגורן ולא שהם יושבים כגורן אלא שהיו יושבין בחיבה יתירה נודעת על דרך שיושבים סנהדרין בגורן רעים אהובים ומהא מייתי תלמודא ראיה דלא מפליג נפשיה מיניה:
הן אמת דיש מקום לומר דהיה מקום סנהדרין וההוא יומא הנה המלכים נועדו ולא היו שם סנהדרין ולא תקשי דאי הכי מאי ראיה מייתי דלא מפליג נפשיה מיניה נימא דפירושא דקרא כגורן שהיו יושבים במקום סנהדרין שהסנהדרין יושבים כגורן ולעולם דהוה מפליג מיניה. י"ל דא"כ תרתי למה לי בגורן פתח שער שומרון מחדא אתיא דהוו דוכתא דסנהדרי. ותו דהול"ל איפכא פתח שער שומרון בגורן דבגורן הוא פרטות יותר מפתח שער שומרון. ותו דמאי נ"מ אי הוו בדוכתא דסנהדרי אלא ודאי דבגורן אתא לומר דהיו רעים אהובים. אמנם אין שום הכרח לומר דהוו דוכתא דסנהדרי ואידי ואידי חד שיעורא כמבואר:
ומתוך מאי דאמרן ניחא מאי דק"ק במ"ש אלימא גורן ממש וכו' דלשון אלימא מורה דיש שתי דרכים לפניו ובשתים לא עלתה לו ובכי האי גוונא קאמר הש"ס אלימא. ואילו הכא ליכא אלא צד אחד ולא הול"ל אלימא אלא הול"ל מאי גורן אטו שער שומרון גורן הוה אלא וכו'. אכן אפשר דהצד אחר הוא דהו"א דהאי בגורן פירוש שישבו במקום סנהדרין וליכא. למימר הכי מטעמים האמורים ולהכי נקט לשון אלימא להורות דיש צד אחר ואינו נכון וק"ל:
והעורבים וכו' **מבי טבחי דאחאב**. ק"ק מהיכא דייק לה דמבי טבחי דאחאב הוו מייתי לה העורבים ושמעתי מהישיש התורני כמה"ר הירש אשכנזי זלה"ה משם גדול אחד במ"ש פרק אד"מ דף ל"ט דאמר ליה אחאב לעובדיה דאמאי לא נתברך הבית בגללו ואלו בבית המצרי כתיב ויברך את בית המצרי בגלל יוסף יצאת בת קול ואמרה ועובדיא היה ירא את ה' מאד וביתו של אחאב אינו מזומן לברכה. איכו השתא זוהי שקשה דכיון דאשכחן באליהו הנביא זכור לטוב הן בעודנו בבית הצרפית שרתה ברכה וכד הקמח לא כלה וכו' מה טעם הן קדם בעורבים דבר יום ביומו זה פעמים מביאים לו לחם ובשר הלא מכי אתו ביומא קדמאה והם הביאו לחם ובשר תשרה ברכה בלחם והבשר ההוא

דעבד לחם רב ובשר לרוב כדי לעשות כלכו"ל כלהו יומי דהוה בנחל כרית ועל מה זה תחילת כלכול"ו בעז"ה וחסר לחם כל הבשר חסי"ר אבל על פי האמור ניחא דכיון דהני עורבים הא לחמא עניא בש"ר להם הביאוהו מבית אחאב שאינו ראוי לברכה על כן הוצרכו יום יום להביא ערב ובקר וה"ט דרב דקאמר מבי טבחי דאחאב מהכרח האמור עד כאן דבריו זלה"ה:

ע"פ הדבור שאני. הקשה מהרש"א דכיון דע"פ הדבור היה נימא דהוגד לו שהיה ממה שזבח עובדיא ע"ש והנה בש"ס היה מקום לפרש דמאי דקאמר לימא מסייע ליה דהעורבים מייתו מבי טבחי דאחאב הכי פירושא דודאי דכיון דאי נמי אמרת דעובדיא זבח האיכא טבחי אחריני וכל דפריש מרובא פריש דהיו מומרין ומשני על פי הדיבור שאני כלומר דידע דהבשר ממה ששחט עובדיא ואין ראיה מכאן. אמנם רש"י והתוס' פירשו להפך דעפ"י הדיבור הותר האיסור ולשיטתם יש לדקדק כדדייק מהרש"א דאימא דידע שהיה מזבח עובדיא ורש"י והתוס' הוכרחו לפרש כפירושם מצד הענין ומצד הלשון. מצד הענין דבלא"ה קשה דרב סבר פרק גיד הנשה דבשר הנעלם מן העין אסור כמ"ש התוס' ובשלמא אי האי דמשני ע"פ הדיבור שאני הכונה דרחמנא שרייה לצורך שעה ניחא כדפריקו לה התוס' דהא ידע הש"ס דסמיך על פי הדבור דלאו מנכרי קמייתו ולא ס"ד דרחמנא שרייה איסורא דליכול משחיטת טבחי אחאב. אלא אי אמרת דע"פ הדיבור דמשני הש"ס כונתו דהוא מזבח עובדיה תקשי ודקארי לה מאי קארי לה ומעיקרא מאי סבר לימא מסייע ליה כיון דע"כ לומר דסמיך ע"פ הדיבר דלאו משל נכרי ה"ה נימא דע"פ הדיבור סמיך דהיה משחיטת עובדיה ומאי קאמר לימא מסייע ליה. ומצד הלשון דמאמר עפ"י הדיבור שאני הכי משמע דמשתמען מילוהי דאין ראיה להתיר ממאי דרחמנא שרייה לצורך שעה וזה הכרח התוספות ורש"י לפרש כמו שפירשו והדר דוקיא דמהרש"א. ותו יש לעורר דלכי אמרת דמטבחי דאחאב מייתי ליכא למדחי דע"פ הדבור שאני ויש ללמוד דשחיטת מומר כשרה דבשלמא אי ליכא שוחט כשר רצה הקב"ה להתיר האיסור לצורך שעה. אבל כי איכא עובדיה דשחיטתו כשרה מדמייתו מטבחי דאחאב שמעינן דגם הם שחיטתן כשרה דאי אסירא על מה עשה ה' ככה להאכילו מטבחי דאחאב בהיות עובדיא שם אלא ודאי דגם טבחי אחאב כשרים וליכא למדחי ע"פ הדיבור שאני. ויש לישב ועיין בסמוך:

והנה בבראשית רבה פרשת נח על פסוק וישלח העורב אתמר בי מדרשא דהוו מטבחי יהושפט. ומאי דאצטריכו לאתויי צפרא ורמשא ולא שרתה ברכה. אפשר שהטעם דהעורבים מביאים והעורב אינו ראוי לשרות על ידו ברכה כי לא טהור ודורש עורבים

ממש ולא כמ"ד שם דהם מאנשי עיר ששמה ערבו. ורב בגמרין סבר דהוו עורבים להורות דלא רצה ה' לשלוח עוף טהור אצל טבחי אחאב. ובהכי מתורצת קושית מהרש"א הנזכר שהקשה דנימא דהביאו מעובדיא. דכיון דהעורבים אינם טהורים ודאי מטבחי אחאב ולא ממה ששחט עובדיה. והיינו דאמרו בש"ס בסמוך מאי עורבים עורבים ממש. דלב"ר משום שהיו עורבים לא שרתה ברכה אבל לרב דמבית אחאב מאי עורבים. ולדעת ב"ר מלפנו מבהמות הארץ שאף עורבים לא הלכו אצל אחאב. ובילקוט מלכים אמרו שהעורבים לא רצו ליכנס אצל אחאב דכל ביתו ע"ז:

ואחר זמן רב בא לידי ספר עיון יעקב וראיתי שתירץ לקושית מהרש"א הנזכר דאי היה משחיטת עובדיה מאי קמ"ל רב ומוכרח דבא לאשמועינן או דשחיטת מומר מותרת או דעל פי הדיבור הותר לשעה עכ"ד ויש לדחות דאשמועינן דלא שרתה ברכה דנכסי אחאב אינן ראוים לברכה אף כשבאו ליד אליהו זכור לטוב ומשו"ה הוכרחו להביא יום יום:

ויראה דאי הכי רב הול"ל משחיטת עובדיה ולא מבי טבחי דאחאב והיה מקצר ומפרש ומלמד דין ומדרב קאמר סתם מבי טבחי דאחאב ש"מ דלא היה משחיטת עובדיה ולא קשיא קושית מהרש"א. ועדיין יש לצדד כאשר יראה המעיין:

והרב באר שבע בתוספותיו סוף פרק חלק הקשה דאין הקב"ה מביא תקלה על ידי בהמתן של צדיקים וק"ו לצדיקים עצמן ואסקיה בקשיא. ויראה דאי ידעינן דהמומר שחט בטוב בסכין בדוק ולא היה טרפות ומחשבתו נכונה בשחיטה ודאי מותר רק דרז"ל אסרו שחיטת המומר לפי המסקנא כי לא אתנו יודע עד מה ובפרט מחשבתו. אכן אליהו ידע בדבר ה' שהעורבים מביאים בשר שנשחט כראוי בדעת נכונה והיה מותר גמור וליכא תו לתא דאין הקב"ה מביא תקלה. ומ"ש רש"י ותוס' דעפ"י הדיבר הותר לפי שעה היינו משום דאפילו נביא שיודע שהשחיטה נכונה וכו' אסור לאכול משום שגזרו רז"ל. וזה הותר לשעה. אבל אין זה אכילת אסור שנאמר אין הקב"ה מביא תקלה:

ועדין יש לחקור דהו"ל לאתויי מבי טבחי דיהושפט. וי"ל דאצל יהושפט היו צדיקים וחסידים כי שיח וכי שיג להם לברר ולתקן ניצוצי הקדושה אשר בבשר ולתקן נפשות המגולגלות כמ"ש הרב האר"י זצ"ל במשז"ל ע"ה אסור לאכול בשר. וכל קבל דנא בי טבחי דאחאב היה הבשר נאכל בלי שום תקון להכי אייתוה לאליהו הנביא זכור לטוב שהוא יתקן הכל ולכן מביאים לו בבקר ובערב לברר ולתקן ולהעלות הניצוצות והמגולגלים ודוק:

א"כ עורביים מיבעי ליה. כתבו התוספות ואע"ג דכתיב עברים מצרים ולא כתיב עבריים מצריים התם ליכא למטעי וכ"כ רש"י עורביים מיבעי ליה דלא אתי למטעי בעורבים ממש. ומכאן סייעתא למה ששמעתי ממורי הרב זלה"ה כד הוינא טליא שהיה מקשה במ"ש פ"ק דמגילה דף יו"ד ע"ב ריב"ח פתח והיה כאשר שש ה' עליכם להטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם ומי חדי קב"ה במפלתן של רשעים וכו' אריב"ח הוא אינו שש אבל אחרים משיש דייקא נמי דכתיב ישיש ולא כתיב ישוש וקשה דהכתיב ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך ומשמע ודאי דישיש הוא החתן עצמו. וניחא ליה למורי הרב זלה"ה דודאי ישיש משמע הוא עצמו ויש לפרש נמי ישיש לאחרים אמנם בהאי קרא דכן ישיש דיש סברא דאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים אם איתא דחדי קב"ה הו"ל למנקט לשון ברור ולימא ישוש דלא נטעה דאינו שמח אלא אחרים משיש ואיהו לא חדי ומדלא כתיב ישוש שמעינן דכן הוא האמת דאחרים משיש זהו תורף דברי עטרת ראשי מורי הרב זלה"ה:

ולהך דוקיא דישיש נראה דעל פי מ"ש הרב מהר"י פינטו שם יש לישב וז"ל וביאור הענין דכיון דאין הקב"ה שש במפלת ישראל הוא חפץ להשיב אפו על הגויים הצוררים בהם ומהו עושה לאומות הרודים בישראל כיון שהאומות ששים במפלת ישראל הופך הקב"ה חמתו עליהם וכו' ובזה ישיש ה' כיון שרואה בנקמת האומות וה"ק קרא ישיש ה' ישוש לא נאמר שאין הקב"ה חפץ במפלת רשעים ולכך אמר ישיש שיש בו שתי משמעיות ישיש לאחרים וגם במשמע ישיש לעצמו דהיינו מתוך שישיש לאחרים במפלת ישראל ישיש הקב"ה שמצא מקום לגבות חובו מהאומות וכו' אבל מתוך השמחה אשר ישיש ה' להם ישיש הקב"ה להפוך הרעה עליהם וכו' עש"ב ולפי דברי הרב דגם לפי דרש זה תרתי שמעינן דישיש לאחרים ושש הוא עצמו לק"מ מקרא דמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך דהתם נמי דכוותה דחתן שש הוא עצמו וישיש לאחרים בשמחתו ומשו"ה נקט התם ישיש דמשיש לאחרים ואיהו גופיה שש. ודע דבדברי מהר"י פינטו הנזכרים אנכי העירותיהו מה שיש להקשות עליו וייישבתי דבריו ז"ל ככתוב אצלי במקומו. ותרוץ מורי הרב הנזכר מסתייעא מילתיה מסוגיין וכדברי רש"י והתוס' דאף דיש לפרש עורבים על שם מקומם כיון דמצינן לפרש עורבים ממש הול"ל עורביים וה"נ כיון דאיכא לפרש ישיש לאחרים דאינו שמח במפלתן של רשעים אם איתא דחדי הול"ל ישוש:

ועל דרך זה ישבתי מ"ש פ"ק דמגילה ולא יעבור כתיב ומ"ש בשילהי יומא דפקוח נפש דוחה שבת מדכתיב וחי בהם וכאשר הארכתי במקומות אחרים בס"ד:

מיתיבי מכם ולא כלכם להוציא את המומר וכו'. ראיתי בספר אמרי נועם (שהוא מפניני התוספות והראשונים כידוע) פרשת תולדות על פסוק שא נא כליך וכו' שכתב וז"ל תימה והאמרינן פ"ק דחולין דמשומד לע"ז מותר לאכול משחיטתו ומוכיח מאחאב ויהושפט ת"ל מיצחק שאכל משחיטת עשו וי"ל דלא אכל משחיטתו לעולם ולכן נזדמן לו יעקב על ידי רבקה אמו בפעם הזו שאין מביא תקלה לצדיקים והא דכתיב כי ציד בפיו דמשמע דרגיל היה לאכול משחיטתו וי"ל דזה היה קודם שנשתמד עכ"ד ויש להעיר דהכא מסיק דמשומד לע"ז אסור לאכול משחיטתו והו"ל להקשות קושית הסתירה דאיך אכל נגד הדין ולא להקשות אמאי לא יליף מיצחק:

ומאי דקשיתיה מדכתיב כי ציד בפיו ותירץ קודם שנשתמד. אני ההדיוט קושיא ופירוקא לא חזיינן דהקושיא לק"מ דרבקה היתה בקיאה במעשיו ולא היתה מניחתו שישחוט וגם אביו אפשר דהיה מצוהו דרבקה תשחוט להיותה בקיאה בדינין ונשים שוחטות. אך עתה שהיה רוצה לברכו ציוהו שא נא כליך תלייך וקשתך וציוהיו על דיני השחיטה כמשז"ל ורצה שיעשה הוא הכל ויבשל הוא עצמו כדי שיזכה לחול עליו הברכה. וכדי להצילו משחיטת מומר ומגעולי גוים הוגד לרבקה ברוח הקדש ונעשה על ידה ועל יד יעקב אע"ה כי אין ה' מביא תקלה. ומה שתירץ לא נהירא דכתיב ויגדלו הנערים וכו' ותכף בן י"ג שנה נתפרסם דפירש לע"ז ובהיותו בן ט"ו כפר בעיקר ובתחיית המתים ועבר ה' עבירות כשמכר הבכורה ואיך כתב דזה קודם שנשתמד והלא היה משומד ובא מלידה ומבטן ומהריון מפרכס לצאת לע"ז ושחת רחמיו ולא היה לו שעת הכושר כלל והגם דיצחק אע"ה מחזיקו לצדיק אין הקב"ה מביא תקלה:

ועוד אפשר לומר ונקדים כי בהך בריתא דמסיק מינה דמשומד לע"ז אסור לשחוט יש להרגיש קצת דברישא קתני מכם להוציא את המומר. וקתני סיפא מכאן אמרו וכו' חוץ מן המומר ומנסך יין ומחלל שבת ותרגמא בש"ס דהכי קאמר תנא דבריתא להוציא את המומר לכל התורה כלה ומאי דקתני בסיפא הכי קאמר חוץ מן המומר לנסך ולחלל שבתות בפרהסיא דהוי כמומר לכל התורה כלה. והשתא יש להעיר דלתני ברישא מכם להוציא את המומר לנסך ולחלל שבת לחוד והא תו למה לי דיאמר ברישא סתם חוץ המומר ויצטרך בסוף לומר חוץ ממנסך ומחלל. ונראה דמדאוריתא לא אסיר אלא מומר לכל התורה דוקא ומשו"ה ברישא דקאי אקרא דמכם למעוטי מומר לא מעיט אלא מומר לכל התורה. אמנם מדרבנן מומר ליין נסך ומחלל שבת שוייהו מומר לכל התורה. דייקא נמי דקתני מכאן אמרו מקבלים וכו' חוץ מן המומר וכו' והכל מדרבנן. וא"כ אף דיצחק אע"ה קיים כל התורה כאברהם אע"ה אפשר דגזרות דרבנן דעתידין לגזור לפי

שנות דור ודור לא קיים. ושאני עירובי תבשילין דהוא מצוה לכבוד שבת או לכבוד י"ט. ואם נפשך לומר שהיו מקיימין הכל הכא יצחק מחזיקו לעשו לצדיק ולא שייך בזה אין הקב"ה מביא תקלה בדבר שהוא גזרה דרבנן לדור אחרון בנים יולדו:

שוב ראיתי בספר פענח רז"א שהביא מ"ש אמרי נועם בשם הר"י מאורלינש וכתב דאין צורך לומר קודם דנשתמד רק דהיה שוחט יצחק או יעקב וכו' והיינו על דרך שכתבנו בעניותנו לעיל:

דף ה:

אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ושמים עצמם כבהמה. פירש רש"י דכאי רוח. ואפשר לפרש במ"ש המפרשים דאין אדם מישראל חוטא במזיד אלא א"כ חוטא בשוגג בתחילה ועבירה גוררת עבירה וחוטא במזיד ובזה פירש מהר"ש פרימו מאמרם ז"ל לא לן אדם בירושלם ובידו עון שהרי התמיד וכו' והקושי מבואר נגלה דהתמידין מכפרים על השוגג והיכי קאמר לא לן ובידו עון והיכי דן שוגג (מ)[ל]מזיד וע"פ האמור איהו מפרק לה דכיון דהתמידין היו מכפרין תכף השוגג תו לא משכחת לחטוא במזיד וז"ש ובידו עון הן הן הדברים היוצאים מפה קדוש ויסעו מה"ר שפ"ר. והנה אמר ריב"ל דמי שדעתו שפלה כאלו הקריב כל הקרבנות והשתא מי שדעתו שפלה הגם דחטא בשוגג תכף מתכפר לו בשפלותו ואינו בא לידי מזיד וז"ש אלו בני אדם שערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה שהם דכאי רוח תושיע ה' שאינם באים לידי עבירה דהשגגות תכף מתכפרין ואינם באים לידי עון וזה תושיע ה' לאל המושעות תשועת נפשם שהיא תשועה אמיתית ועיקרית:

ומעין דוגמא אפשר לומר במ"ש פ"ק דסוטה דמסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקב"ה השרה שכינתו על הר סיני ואמרו ז"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו אפשר שכינה עמו וחטא בא על ידו וז"ש דכיון דמשימין עצמם כבהמה שהם דכאי רוח ובתוכם ה' תושיע ה' דכיון דאתה אצלם אינם באים לידי חטא ויומתק יותר לפי מה שראיתי להרב המקובל הגדול מהר"ם פאפירש כ"ץ זלהל"ה בדרשותיו כ"י שכתב דכיון דחטוא האדם באים רוחות רעות ומכשילים אותו בעונות והיינו דאמרו רז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנסה בו רו"ח שטות זהת"ד ועל ידי כי ה' עמו לא עבר זר ומזיקין בדילין הימנו ולא יחטא:

ודייק לומר ומשימין עצמן כבהמה להורות שני עיקרים גדולים בענותנותם ראשון הוא שמצד טבעם גבוהי לב וטרחי טרחא יתירה לקנות הענוה וז"ש ומשימין עצמן כבהמה כלומר שוו אנפשייהו נגד טבעם ובטרחם ויראתם משימין עצמן כבהמה להיות דכאי

רוח. וזאת שנית שהם ערומים בדעת קולעים אל השערה לפנים מן הקלעי"ם ויש להם הרגשה גדולה ועכ"ז טרחו עד אשר שמו עצמן כבהמה שאינם מרגישים כלל ע"ד שכתב הרב חובת הלבבות שתכלית הענוה מדת הנשתוון והני חסידי זכו לזה ובהא ניחא דרמז הענוה כבהמה ומי סגי לומר בלשון אחר שהם ענוים אמנם רצו לרמוז שעשו עצמן כבהמה שאינם מרגישים בעה"ז כבהמה עם שהם ערומים בדעת וזה לרוב דבקותם בתורה ומצות ורוחניות והוא תכלית הענוה וע"כ אמר תושיע ה' כי הללו ראוים לישועה ונפטרו ממשפטיך תהום רבה דסליק מיניה ואדם כזה נושע בה' תשועת עולמים:

דף ו.

אשכחיה ההוא סבא א"ל ושמת סכין וכו'. התוס' דחו פירוש יש מפרשים דההוא סבא הוא אליהו זכור לטוב מסוגיית במה מדליקין. ואנן בעניותין שם יישבנו פירוש יש מפרשים קצת אך בחלקות סוגיא דהתם עש"ב:

ויש להעיר לפום ריהטא לפירוש י"מ דההוא סבא הוא אליהו זכור לטוב א"כ נמצא דהכריע דחיישינן למיעוטא כר"מ דהרי טעמא דגזר עלייהו ר"מ ה"ט דחייש למיעוטא וכדאמרינן בסמוך וא"כ הו"ל לפסוק הלכה כר"מ דחייש למיעוטא וכדאשכחן כמה פוסקים דפסקו דהלכה כר"ש דקברי גוים אינם מטמאים באהל מטעמא דהכי אמר אליהו ז"ל לרבה בר אבוה במציעא דף קי"ד. וי"ל דדילמא כונת אליהו ז"ל אינו לאסור איסר כל סתם יינן דכותים ולחוש למיעוטא אלא גילה לו דהני כותים דוקא דשקיל מנייהו חמרא עע"ז הם. אלא דר"מ כפי דעתו גזר על הכל. א"נ אפשר דמתורת חסידות קאמר ולא מדינא וזה רמז אם בעל נפש אתה וכדאמר אליהו לריב"ל בירושלמי פ"ט דתרומות וכי זו משנת חסידים. א"נ דרשב"א תלמיד ר"מ ור"מ גופיה שדריה ולהכי הקפיד דלר"מ דחייש למיעוטא אסיר. ור"מ אפילו תימא דהא דדמות יונה הוה ידיע אפשר דהוה סבר דהוי מיעוטא דלא שכיח והוי כמיעוטא דמיעוטא דלא חייש ליה כמו שאמרו בנדה דף ל"ב וכן כתבו הראשונים. ואליהו ז"ל חדית דהוי מיעוטא דשכיח ולהכי גזר בתר הכי ר"מ ודוק כי קצרתי:

דתני ר' חייא כי תשב ללחום את מושל וכו' אם יודע תלמיד ברבו וכו'. אפשר דהיינו דאמר רבא בתעניות דף ז' כתיב יערוף כמטר וכתיב תזל כטל אם ת"ח הגון הוא כטל ואם לאו ערפהו כמטר ופירש מהרש"א שם ערפהו הפנה אליו עורף וסור ממנו כמטר שהוא נעצר ולא כדפירש"י שם. עיין בדבריו. ומהר"י קולון שרש קי"ז פירש מ"ש הרמב"ם פ"ד דסנהדרין דיין שאינו הגון שאינו חכם וכן מתפרש מ"ש פ"ק דסנהדרין דשאינו הגון לאו

במעשיו כדבעלמא אלא שאינו חכם ע"ש ואפשר דהיינו דדריש רבא קרא דאוריתא מאי דתני הכא ר' חייא בקרא דכי תשב ללחום וכו' דליכא מילתא דנביאי וכתובי דלא רמיזא באוריתא כמ"ש פ"ק דתעניות והכי קאמר אם ת"ח הגון הוא שהוא חכם בתורה ויודע להשיב תזל כטל תחותוהי תטלל ותהיה אצלו כטל שאינו נעצר ואם לאו שאינו חכם ואינו יודע להשיב ערפהו כמטר שהוא נעצר הפוך אליו עורף וסור ממנו על דרך שפירש מהרש"א כמדובר:

א"ל ר' זירא לרב אסי ולא חייש מר לתערובת דמאי וכו'. פירש"י בסמוך ד"ה ביין וכו' והכא משום דליתיה בעיניה וע"י תערובת אייתי לקמיהו לא חשו למילתא עכ"ל וראיתי להרב תרומת הדשן סימן מ"ג דנסתפק תלמיד הרואה שרבו רוצה לאכול דבר האסור מדרבנן אם צריך למחות בידו וכתב דחד מרבוואתא הביא ראיה דא"צ למחות מסוגיין דרבי זירא אמאי לא הקשה לרב אסי קודם שאכל אלמא דאין צריך למחות ולהודיע ודחה הרב ז"ל די"ל דדוקא כה"ג שגם התלמיד אין ברור לו האיסור כההיא דתערובת דמאי דהא מסיק התם ופשיט להתר אבל אם ברור לו האיסור אפילו מדרבנן יודיענו ויפרישנו והכי מוכח מלשון רש"י דפירש התם משום דלאו בעיניה הוה הדמאי לא חשו למילתא מדנקט רש"י חשו משמע דתרוייהו ר' זירא ור' אסי והא ר' זירא חש ולא אכל אלא ע"כ ר"ל דלא חש למחות ביד ר' אסי הא אי הוה בעיניה הוה מוחה ואע"ג דאפילו דמאי בעיניה לא אסיר אלא מדרבנן עכ"ל וק"ק דנהי דתריץ יתיב לר' זירא אמנם מ"ש רש"י לא חשו דהיינו גם ר' אסי אינו מתיישב דהא קאמר ר' אסי לר' זירא לאו אדעתאי. ורש"י כתב אחר לשון הנזכר וז"ל אפשר וכו' דיגרום עון שלא ישים על לבו דגזרו עליו וישכח הגזרה ויאכל בשוגג עכ"ל ומאחר שכן איך כתב רש"י בסמוך לא חשו דגם ר' אסי לא חש והרי לא הוה אדעתיה ולא בא בזכרונו כלל:

ואפשר לומר דאדרבה רש"י סבר דיש להזכיר למאן דבעי למיכל מילתא דאית ביה איסורא דרבנן דאפשר דלאו אדעתיה ועל כן הוקשה לו דאמאי ר' זירא לא אמר ליה לרב אסי קודם שיאכל מאחר דהוא חש לאיסור ולא אכל. ולכן סבר רש"י דמאי דר' זירא לא אכל לאו משום איסורא רק שלא רצה לאכול מאיזה טעם. אך אחר שאכל רבי אסי בא לדעתו הא דדמאי ותכף אמרו לר' אסי. ומשו"ה כתב רש"י דמשום דליתיה בעיניה וע"י תערובת אייתי לקמייהו לא הרגישו בדבר בין ר' זירא בין רב אסי. ומ"ש לא חשו כונתו לא הרגישו והוא על דרך שאמרו בשבת דף ק"ס חשאי מבינתא דרישאי ופירש"י חשאי הרגשתי. אלא דאח"ך שאכל רב אסי בעודו מהרהר ר' זירא בא לדעתיה ואמרו לרב אסי:

דף ו:

אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ וכו'. עמ"ש התוס' והרשב"א והר"ן ורבינו שמשון פ"ז דטהרות. ומ"ש אני בעניותי בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן תכ"ג ובספרי הקטן מחזיק ברכה שם בסימן הנזכר בס"ד:

והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו. פירש"י קס"ד וכו' וקדושה שניה קדשה לעתיד לבא. מקשים דרש"י גופיה בקמא דף קי"ד ע"ב כתב דרבי ס"ל לא קדשה ע"ש עכ"ד. ואני בעניי מוסיף דהתם בקמא אינו מוכרח בש"ס מה שפירש דהא דמשני בתרומה דרבנן היינו בקטניות ואילן דהוו דרבנן גם בא"י ואע"ג דקאמר התם אוכל חלות אפשר דהוי מקטניות או מאורז וכיוצא. וטפי ניחא לפרש הכי דאי לאו הו"ל לש"ס לאתמוהי דמאי פריך והא אחר החרבן הוא דרבנן ומלשון בתרומה דרבנן משמע דאיכא דאורייתא. שוב ראיתי להרב תורת חיים בשיטתו לקמא שפירש כן בש"ס ועוד יש להרגיש דאיך כתב רש"י הכא קס"ד וכו' דמה הלשון קס"ד וכו' הרי כן הוא האמת:

דף ז.

מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו. פירש"י כשיבואו בנינו אחרינו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם. הקושי מבואר וכבר קשיתייה להרב מהרש"א דאיך יתכן שיניחו לישראל לעע"ז כדי להגדיל שם בניהם. ומ"ש שלא הרגישו וכו' הוא דוחק גדול בלשון רש"י שכתב כשיבואו בנינו אחרינו וכו' וגם בענין זה בבית שאן לא אפשר לפרש כדמשמע מרש"י שהרי עדות זה דר"מ לא שמיע להו. וגם לדעת התוס' שכתבו דהוו סברי דהוה אסיר לבערו אינו מתיישב פירש"י. ופירוש מהרש"א דשלא בכונה עשו אם נפרש בש"ס הכי דלא כרש"י מוכרח דהקב"ה הניח להם מקום. ויש לחקור דכיון דאסא ויהושפט שמו אל לבם על ביעור כל ע"ז אמאי לא האיר ה' עיניהם לכתת נחש הנחושת גם כן ולהציל ישראל מעון ואינו כדאי לעשות שם לבניהם במקום פסידא דישראל עע"ז להוו. ויש ליישב. ואחר זמן רב ראיתי להרב יפה מראה פ"ב דדמאי שעמד בזה והאריך:

מכאן לת"ח שאמר דבר הלכה אין מזיחין. אין מזניחין. אין מזחיחין. אפשר לפרש בהני תלת לישני דמ"ד אין מזיחין ה"פ לפי שיקשה דבשלמא הכא דר"י בן זירוז אשר חזה מעשה רב שלא עישר ר"מ אמטו להכי סמיך עליה רבי אמנם האי מרבנן דאמר שמעתא ונסתרה והיא נתמה"ה מנ"ל דחשחין אנא למילתיה לז"א אין מזיחין אותו דודאי לא דמיא הך לת"ח שאמר הלכה אבל צא ולמד וחות דרגא דהכא רבי קבעו הלכה למעשה ובדבר הלכה לא ליפקוהו משמעתיה כי האף אמנם לא יקבעו כמותו מ"מ לא יסירוהו

מדעתו דשמא לייתי גברא רבא אשר כח בו ויסמכו עליו כי הכא דהגם דזה עדות. כל קבל דנא אבותיו של רבי גדולי הדור נהגו איסור ואפ"ה סמיך אהא:

ומ"ד אין מזניחין. ופירש"י אין משקצין דבריו אפשר דאתא כלפי מ"ש בירושלמי פרק אין מעמידין והביאוהו התוס' בע"ז דף ל"ו דר' שמלאי אמר דרבי ובית דינו התירו השמן שמואל אכל ורב לא אכל קרי עליה שמואל קום אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא וכלפי זה אמר דאין משקצין דבריו להכריחו לעשות כמותנו דשאני התם דרב לא אמר בה טעמא ור' שמלאי קרי בחיל עד ממהר דרבי התירו. אבל האי מרבנן כי הוא אמר הלכה שקבל אין מזניחין אותו:

ומ"ד אין מזחיחין. אפשר בשום לב דהא קי"ל דנאמנין להעיד בגודלם מה שראו בקטנן במילי דרבנן וא"כ שפיר עבד רבי דקבל עדותו דהכא בדרבנן ואף אם מעיד מה שראה בקטנותו עדותו עדות. והפשוט בזה דטענת אחיו ובית אביו דנהי דר"מ הכי ס"ל מ"מ אבותיו פליגי עליה ואיך הורה כר"מ. א"נ דהתם מה שמעיד הגדול שראה בקטנותו אין שום ספק בדבר אבל הכא אפשר שאותו הירק לא נקבע ודרך עראי או שעישר ממקום אחר והוא לא ראה וכיוצא. ומה"ט חברו עליו אחיו ובית אביו דדילמא לא כוון יפה בעדותו ומאשר ראינו דרבי לא נסתפק שמא לא דקדק יפה והמניה למדנו דאין מזחיחין אותו לומר דגבה לבו ולא דקדק:

א"נ אפשר במה שכתבתי בעניותי בספרי הקטן שער יוסף דף יו"ד במ"ש וקטעי במצוה לשמוע דברי חכמים דמשמע מהתם דכל דידע דהסנהדרין טעו מחוייב שלא לשמוע עליהם. והקשה הרב באר שבע דאמרו בספרי אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל וכו' והרב באר שבע כתב דפירוש הספרי אף אם תחשוב בלבך על פי שקול הדעת שטעו אבל לא שהוא יודע בודאי שטעו וכו' ע"ש. ועתה ראיתי להרשב"א בתשובותיו ח"ב הנקרא תולדות אדם שכתב סימן שכ"ב שהביא הא דאפילו אם יאמרו על ימין וכו' וכתב וז"ל כלומר אפילו על מה שיראה בעיניך שהוא ימין והם אומרים שאינו אלא שמאל שמעו להם עכ"ל וזה נוטה קצת למ"ש הרב באר שבע אבל שם בשערי כתבתי אנכי עפר דל דמדברי הרמב"ן על התורה משמע שלא כדברי הרב באר שבע. ושם הבאתי מה שתירץ הרב המופלא חסידא קדישא מהר"ח ן' עטר זלה"ה בספר חפץ ה' דבשב ואל תעשה מצי למנוע עצמו ולא מיקרי חולק על דברי חכמים דמי לא מצי שלא לאכול דברים המותרים והוינן בה בעניותין מהירושלמי שהבאתי בסמוך וניחא לי ההדיוט דרב שאני דמעשה ר"ב משם הוראה יוצאה לכל אבל ת"ח דעלמא יוכל להחמיר ותו אייתינן התם דברי הרמב"ן בספר המצות שאם ערך טענותיו לפני הסנהדרין ושבשו עליו סברותיו אין לו

לעשות כסברתו ע"ש בשערי דף יו"ד ושם דף ל"ג הבאתי תשובת הרדב"ז בלשונות סימן ז"כר ע"ש:

ועפ"ז נבא אל הביאור דמ"ד אין מזיחין אותו הכונה דהגם כי הוא אמר דבר הלכה ולא מתורת חסידות אין מסירין אותו דדוקא אם בא לעשות מעשה אז צריך שימנע עצמו בשב ואל תעשה ויחמיר מתורת חסידות ולא מן הדין נגד הסנהדרין אבל אם הוא אומר דייקא דבר הלכה ולא לעשות כיון שאינו עושה מעשה אלא בשב ואל תעשה שאין בו אלא אמירה אין מזיחין אותו:

ומ"ד אין מזניחין. היינו כלפי מ"ש הרמב"ן בשבשו עליו סברותיו דאז מחוייב לשמוע להם לז"א דהאי דקאמר דבר הלכה אין משבשין סברתו דדוקא סנהדרי גדולה היה בהם כח לכוף אותו בכל אופן אבל זה שאומר מפי השמועה משם גדול הדור אין לשבש שמועתו שיחזור דרב גובריה האומ' הראשון ואיננו פה עמנו למען דעת טעמו ונימוקו:

ומ"ד אין מזחיחין. לשון גובה כלומר לא תגביהוהו ותגדלוהו לומר שאם הוא יאמר כך יקבעו הלכה כאשר כתבנו בההיא דרב דאמר ליה שמואל קום אכול וכו' דזה דוקא בגדול הדור כי ר"ב הוא אמנם ת"ח דעלמא אל תדברו גבוה ותגביהו אותו בטענה שיקבעו הלכה על פיו דמי יחוש אליו אחר שהמנהג להפך ואם יבא גדול כרבינו הקדוש ויסמוך עליו הוא רשאי לקבוע הלכה וק"ל:

גוזרני שלא יעברו בך מים לעולם. יש להעיר דמאי איכפת ליה דאיהו השתא עביד רעותא דמאריה ומקיים גזרתו ולו חפץ ה' לקיים גזרת הצדיק שלא יעבת מים בו לחיי. וי"ל ע"ד שאמרו מוטב שיחלל שבת א' ואל יחלל שבתות הרבה וה"נ כיון דספק בידו לגזור שלא יעבור מים לעולם א"כ תו לא מצי עביד רצון קונו ושרי לבטולי שעתא חדא רצון קונו כדי שכל ימי עולם יתמיד לעשות רצון קונו. א"נ אפשר שכונת ר' פנחס לומר דאם לא ישמע לו יגזור עליו שיחלוק ולא עוד אלא אשר כח בו לגזור שלא יעברו בו מים לעולם הנה כי כן מוטב לשמוע לו בלי גזרה לכן הוכרח לחלוק:

והרב ישרש יעקב הביא משם הרב תאוה לעינים דיצא לטעון ג' טענות וכו' ודלא כרש"י דחש שלא ישובו המים ודלא כקצת מפרשים שפירשו שנחלק ג' פעמים ע"ש. ודברים ככתבן קשים לשמוע דמאן נינהו המפרשים והרי תלמוד ערוך דסבר רב יוסף דלחלק יצא תלת זמנין ודחי דילמא חד זמנא. וגם מ"ש דלא כרש"י נראה כונתו דמקמי דנחלק יצא לטעון ג' טענות וכו' עש"ב ולשון הש"ס דנקט תלת זמני איחלק ליה מוכרח דברישא כי א"ל גוזרני חלק לו תכף ולמאי דדחי דילמא חד זמנא צריך לידחק דחלק לי' דאמר בתר הכי היינו דנשאר חלוק אבל אין לומר דכל זה היה מקמי דנחלק בראשונה. ואחר

זמן בא לידי ספר תאוה לעינים וזה שכתב הרב מהרח"א בישרש יעקב משמו ודלא כקצת מפרשים אינו כן רק שהוא הזכיר מ"ש בתלמוד ודילמא חד זמנא וכו' ע"ש:

ואפשר לומר בויכוח זה דר' פנחס וגינאי נהרא והוא כשנדקדק מאמר גינאי אתה ספק עושה ואני ודאי עושה ומשמע דאם ר' פנחס ודאי עושה הוה פליג ליה באין אומר ואין דברים וצריך לדעת דהן לו יהי דר' פנחס ודאי עושה ס"ס האי עשה והאי עשה וליכא לדחויי חד מקמי חבריה. ונראה במ"ש פ"ק דבתרא דף ח' דפדיון שבויים היא מצוה רבה דשבי כלהו איתנהו ביה וא"כ אם ר' פנחס ודאי עושה פשיטא דדחי עשה דידיה דהוא מצוה רבה וחיי נפש לעשה דכל הנחלים הולכים אל הים. אך השתא דהוא ספק והוא ודאי אין ספק מוציא מידי ודאי ומשום הכי לא מצא מענה גינאי אלא דהוא ספק אבל אם היה ודאי פשיטא דהיה נדחה מפניו דהוא פדיון שבויים וחיי נפש והוי עשה אלים טובא וכמ"ש בפסחים דאתי עשה דפסח דאלים ודחי עשה דהשלמה ע"ש דף נ"ט. ואתא ר' פנחס ואמר גוזרני וכו' כלומר אכתי יש יתרון בעצם אדם דאני יכולני לגזור שלא יעברו וכו' אם כן האמרינן בעלמא האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף כמ"ש בכתובות דף ק"ו ושבועות דף ל' וא"כ אם הייתי ודאי עושה בלאו טעמא דפדיון שבויים היית מחוייב לדחות עשה דידך דעשה דכבוד תורה עדיף. והשתא דהוי פדיון שבויים אהני לדחות גם העשה שלך בשביל ספק. באופן דר' פנחס גילה לו באומרו גוזרני וכו' דאיכא עשה דכבוד תורה דעדיף והשתא דאיכא תרתי פדיון שבויים ועשה דכת"ר אתי ספיקן ומפקי מידי ודאי:

א"נ אפשר דהיינו רתחיה דר' פנחס לכבוד ה' לקיים המצוה באומרו גוזרני וכו' כי הוא אמר אתה ספק עושה וכו' דכיון דהוא פדיון שבויים ואיכא סכנת נפשות ספיקו כודאו דספק נפשות דוחה שבת החמורה ובנדון זה אלים ספיקיה דיש בו פקוח נפש והיינו דאמר גוזרני וכו' כלומר שאין בדבריו טעם וראוי הוא לכך:

אחר זמן רב נשאתי את עיני וארא אחד קדוש מדבר מורינו הרב הגדול שארנו מהר"י זאבי זלה"ה בדרשותיו פרשת בשלח דישב ודרש המאמר הזה וכתב דפליגי בפלוגתא דהר"ן והרב המגיד בהאי דבעינן בעידנא דמעקר לאו מקיים עשה דהר"ן סבר דעוסק במכשירי מצוה הרי הוא כעוסק במצוה כמ"ש בשמו הרב הנמקי פ"ב דמציעא ומיקרי בעידנא ואם האבידה בבית הקברות יכול הכהן ליכנס לבית הקברות וליטלה ולהשיבה ומקרי בעידנא אי לאו דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה והה"מ סבר דלא מקרי בעידנא ובזה תירץ דעת ריב"א בתוס' פסחים דף נ"ט דסבר כהר"ן ופירש דגינאי ור"פ פליגי בהך פלוגתא והאריך בזה הלא בספרתו נפלאות מתורתו:

ואנכי עפר דל בהורמנותיה דמר אמינא דהר"ן לא אמרה אלא גבי אבידה דוקא דסבר הר"ן דגוף העשה מתחיל משעת ראיה כמ"ש הרב הנמוקי בשמו והוא מפורש יותר בחידושי הר"ן והביאו רבינו בצלאל ע"ש במציעא על דף ל'. אבל בעלמא גם הר"ן מודה דמתעסק במכשירי מצוה לא מיקרי עידן וכמ"ש אני בעניי לעיל בשילהי ברכות דף י"ט ע"ש. ולפ"ז לא סליק שפיר מאי דתירץ בעד ריב"א ומה שפירש במאמרינו ע"ש ודוק היטב כי קצרתי:

אמר רב יוסף כמה נפיש גברא ממשה ושיתין רבוון וכו'. אפשר לומר במ"ש בשבת דף כ"ג אההוא דנפתחו לו דדין כמה גרוע אדם זה דנשתנו עליו סדרי בראשית ומשמע דרב יוסף קבלה וכתב מהר"ש אלגאזי דברבים לא נאמר זה והכא גבי גינאי פן יעלה על לב דקרינן כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית להכי קאמר כמה נפיש גברא כמשה ושיתין רבוון שנחלק להם ים סוף ולרבים אינו גריעות אלא שבח ורבי פנחס כרבים דמי. א"נ למה שצדדנו בעניותנו בדרושים דבזה אין הפרש בין רבים ליחיד ושאני קריעת י"ס דבזה לא שייך גרעון אשר נשתנו סדרי בראשית ומה דמות יערוך לנפתחו דדים לאיש להניק דשם הוי גנאי וגרעון. א"כ ז"ש רב יוסף כמה נפיש וכו' להוציא מלב אשר יאמר שהוא גרעון לז"א כמה נפיש כמשה וכו' דקי"ס הוא לשבח וה"נ דכוותה:

דף ז:

ואתם מאכיליין אותה טבלים וכו'. לפי מ"ש בספר גלגולי נשמות שהוא מהרמ"ע שקבל ממהר"י סרוק ז"ל וז"ל חמריה דר' פנחס בן יאיר הוא ישמעאל בן אברהם אבינו ע"ה והוא תקונו של ישמעאל וכן ישמעאל עם האותיות גימטריא אתון עכ"ל. מתישב דבר זה שלא היתה רוצה לאכול טבל. ומה גם לפי מ"ש בירושלמי פ"ק דדמאי דאמר ר' פנחס בן יאיר דמחמרת על עצמה דהלוקח לזרע לבהמה וכו' פטור מדמאי ולא משני כסוגיין. דכיון דהיה ישמעאל לא רצה ליפטר כדין לוקח לבהמה. ויען כי אברהם אבינו ע"ה פרסם מצות מעשר כמ"ש הראב"ד בהשגות פ"ט דמלכים ויצחק פרסם ג"כ מצות מעשר כמ"ש הרמב"ם שם לכן לא רצה לאכול בלי מעשר:

שמע רבי נפק לאפיה וכו'. מהכא מוכח דרבינו הקדוש היה גדול בימי ר' פנחס ן' יאיר והכי מוכח בירושלמי פ"ק דדמאי דרבי בעי למשרי שמיטתא סלק ר' פנחס בן יאיר לגביה וכו' ואמרו שם דהזמינו רבינו הקדוש לר' פנחס וכו'. ומהאדרא זוטא מוכח דנפטר ר' פנחס קודם ר"ש. ובפרק הפועלים אמרו דאחרי פטירת רשב"י הוה רבי תלמיד ע"ש ואיך יתיישבו הדברים. הרב מהר"ח הלוי סנדורי זלה"ה בכ"י. ואחר זמן ראיתי בסוף

ספר הגלגולים שסידר מהר"ש ויטאל שהעתיק קושיא שמצא מכ"י מר אביו מהרח"ו זלה"ה ובסוף זה הקונטרס מקשה קושיא זו ע"ש ועיין בסדר הדורות שנדפס מחדש דף קמ"א ע"ד שגם הוא ז"ל הוקשה לו הא דר' פנחס אצל רבי ע"ש באורך:

עקרנא להו איכא צער בעלי חיים. פירש"י ובל תשחית ליכא שיהיו ראויות לדישה. עמ"ש הרב מגילת ספר לאוין רפ"ט. ועיין מ"ש הרב שלטי הגבורים פ"ק דע"ז והארכתי אני הצעיר בדבריהם ז"ל בקונטריס חיים שאל סימן כ"ג בס"ד עש"ב:

דארחב"ח גדולים צדיקים וכו'. פירש"י דדריש ממה שהחייהו בנגיעה והקשו התוס' דא"כ מאי פריך ודילמא לקיומי ברכתא דאליהו דמ"מ גדולים צדיקים במיתתן שטרח להחיותו בחייו יותר מבמותו. ואפשר ליישב בעד רש"י דהכי פריך דאין מכאן ראיה דגדולים במיתתן דמשום דלא סגי שלא תתקיים ברכת אליהו והכא אחר סילוקו לא אפשר כדעבד מחיים לשום פיו וכו' להכי די לו בנגיעה כדי לקיים ברכת אליהו ולעולם דבעלמא איננו גדול הצדיק אחרי מותו יותר מחייו (אח"ז בא לידי ספר עיון יעקב וראיתי שתירץ זה ע"ש):

והתוס' פירשו דה"ק דבחיי הצדיקים נוגעים בהם כמה רשעים ויושבים אצלם ושם לא היה לו רשות להתעכב אצלו. וראיתי במכתב לאחד קדוש שהקשה על התוס' בשם הרב המופלא מהר"ח אלפאנדארי ז"ל דלדעת התוס' דאם נפרש כפירש"י ל"ק קושיית ר"פ ודילמא לקיומי ברכתא אכתי תקשי דמנ"ל לר"פ דפירוש מאי דאמר רחב"א גדולים וכו' פירושו כמו שפירשו התוס' דצדיקים בחייהם נוגעים בהם הרשעים וכו' כי היכי דתקשי ליה ודילמא לקיומיה ברכתא וכו' נימא דכונת ר"ח דגדולים צדיקים דאלו בחייו טרח לשום פיו על פיו וכו' והשתא בנגיעה בעלמא כדפירש"י ותו לא ק"ל ודילמא לקיומיה ברכתא דאי נמי לקייומי ברכתא מ"מ גדול במיתתו דבנגיעה בעלמא עכ"ד:

ואפשר ליישב דרך דרש בש"ס כשנדקדק לשון ר"ח בר חנינא דקאמר גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם דלכאורה תיבת יותר יותרת היא והול"ל גדולים צדיקים במיתתן מבחייהם אלא דשם רמז תרתי דבחייהם נוגעים בהם ותו דבחייו היה טורח לשום פיו וכו' והשתא בנגיעה וכו' והיינו כדין וכדין כפירש"י וכפירוש התוס' ולזה קאמר גדולים יותר ואשמועינן תרתי לטיבותא והשתא פריך שפיר דמאי דרמיז דבחייהן נוגעים בהם וכו' דילמא לקיומי ברכתא ולעולם דידע דאכתי איכא מעלה אחת כפירש"י האמנם לישנא דגדולים יותר קשיתיה דמשמע תרתי והא דבחייהן נוגעין וכו' יש להשיב דלקיומי ברכתא וכו':

א"נ י"ל בש"ס עפ"י מ"ש מהרש"א בחידושי אגדות דמ"ש בכה רבי ומה בחייהן כך

וכו' הכונה אהא דגבה טורא ביניהו קאמר אם בחייהן כך דנעשית מחיצה מבדלת בין קדש לקדש במיתתן עאכ"ו שהרי הצדיקים בזה ניכר גדולתן יותר מבחייהן כדא"ר חגיגא וכו' דבאלישע לא מצינו בחייו מחיצה בפ"ע וכו' ע"ש ובהכי ניחא דמדברי רבי שמעינן פירושא דרחב"ח דגדולים במיתתן להבדיל ביניהם ובין הרשעים דבר הלמד מענייננו ואהא פריך. דפירש"י בדברי רבי דחוק כמ"ש מהרש"א ומדרבי נשמע דר"ח דכונתו כמ"ש התוס' והיינו דק"ל לר"פ זה אפשר ליישב בש"ס. וכל זה איננו שוה לדברי התוס' כמבואר:

ויתכן ליישב דס"ל להתוס' דאין לפרש בדברי ר"ח כדפירש רש"י דהיינו רבותייהו במות ישרים דאשכחן דאלישע הן בעודנו חי טרח באשר הוא ש"ם פיו על פיו וכו' דלא יצדק לומר זה גדול מזה אלא כאשר שני הנושאין ההם שוו בשיעוריהם אמנם דאחר סילוקו רחוק מן הטבע כה יעשה ופה קדוש שיורד על פי המת וכיוצא יורד עמו עד לחי"יו ומה דאפשר אחר סלוקו היא נגיעה לבד לא אמרינן בזה גדולים צדיקים וכו' דאימור לא שזה גדול מזה אלא דאנסו ליה עידניה ואחר סילוקו נגיעתו במקום פיו על פיו וכו'. אין לפרש בדברי ר"ח אלא כפירושם אלא דלא אתו עליה דרש"י מהאי טעמא משום דמצי רש"י לדחויי. אמנם הם סברי דלא נכון לפרש כרש"י בדברי רחב"ח ומשו"ה פריך:

א"נ אפשר לומר דהתוס' לא חשו לפירש"י משום דאלישע הע"ה אמר לגיחזי קח משענתי ושים על פני הנער הרי דבשימת המשענת לבד היה מחייהו אם שמר מצות רבו אך משום דגיחזי היה צועק והיה אומר לכל בלעג ופרסם הנס וביזהו כמ"ש רז"ל. על כן הוצרך אח"כ אלישע לשים פיו על פיו וכו' אבל בלאו הכי בשימת המשענת חיה יחיה והוא כנגיעה או פחות. אלא דלא רצו התוס' להקשות זה על רש"י דיד הדוח' נטויה אבל בקושטא סברי תוס' דלא אפשר לפרש כפירש"י ודוק היטב:

והאר"י למה נקראו כשפים וכו'. מקשים דאמאי נטר לאקשויי הכי עד דאייתי עובדא דההיא איתתא הי"ל להקשות זה תכף על מימרת ר' חנינא ולישני דכי א"ר חנינא היכא דנפיש זכותיה. ובתר הכי לייתי עובדא דההיא איתתא. ולק"מ על פי מ"ש גדול הדור מהרח"א בספר ישרש יעקב משם הרב תאוה לעינים דר"ח בכל אדם איירי אלא דפריך לר"י דמעשה רב דההיא אתתא לא מציא עבדא מידי לר"ח ומשני דשאני ר' חנינא וכו' עכ"ד והדבר מבואר דלא פריך אדברי ר"ח מדברי ר"י דאטו גברא אגברא קרמית אלא דבתר דמייתי הך עובדא פריך על ר' יוחנן ממעשה רב ופריק דר' יוחנן מחלק בין נפיש זכותיה ללא נפיש אבל ר"ח איירי בכל אדם. ולכן אמר להההיא אתתא שקולי וכו' משום דאיהו לא מחלק בין נפיש זכותיה וכו' דאלו איהו נמי מחלק כן לא היה מחזיק עצמו

לנפיש זכותיה בפרהסיא:

ושמעתי משם הרב המקובל חסידא קדישא כמהר"ר יעקב וילנא זלה"ה דתריץ יתיב דאי לאו עובדא דר' חנינא לא קשיא דלעולם כשפים מכחישים פמליא של מעלה. אך לגבי ה' אין עוד מלבדו כתיב ולפ"ז דמכחישים פמליא של מעלה כ"ש בבני אדם דישלטו בכשפים. ואולם כי חזינן עובדא דההיא אתתא זו היא שקשה ותירץ שאני ר"ח דנפיש זכותיה עכ"ד ואפשר להוסיף דגם ר' חנינא סבר כר' יוחנן דכל אדם צריך לישמר דמי זה ערב לסמוך כי ה' ישמרהו אמנם ר' חנינא עביד הכי לקדש שמו יתברך להורות כי אין עוד מלבדו ומלכותו בכל משלה אבל בלא"ה לא היה סומך מטעם דנפיש זכותיה ח"ו אלא דלפי האמת משני הש"ס דרבי חנינא שאני דנפיש זכותיה ודוק כי קצרתי:

והוא דקאזיל לדבר מצוה. מקשים דהרי אמרו שלוחי מצוה אינן נזוקין ומהרש"א בח"א תירץ דמה"ט קאמר דמרצה כדם עולה דהעולה באה לכפר על הרהור הלב ואפשר דבהכי דאזיל לדבר מצוה מהרהר בעבירה הוה ושכיח הזקא הוה דכי האי גונא קאמר בסוף מכילתין עכ"ל והגם דבסוף מכילתין להא דשלוחי מצוה לא אצטריך לשנויי אלא דקביע הזקא ולמאי דבעי לאוכוחי דשכר מצוות בהאי עלמא ליכא מההוא דא"ל אביו עלה וכו' קאמר דאי נמי מהרהר בע"ז דמחשבה מצטרפת הו"ל לאגוני אלא דשכר מצות וכו' באופן דלהא דשלוחי מצוה לא צריך לשנויי אלא דקביע הזקא מ"מ הרב הנזכר דרוש דרש דמרצה כדם עולה שמכפר על הרהור כעולה ולהא הוא דאצטריך להא דמהרהר בעבירה ואף דהרהור בעבירה בר מע"ז אינה מצטרפת מ"מ דא דורונא היא העולה והיה הדם הזה דנקוף כדם עולה דכי אמרינן דעולה מכפרת על הרהור הלב היינו אף בשאר עבירות ולאו דוקא מכפרת אלא לרצויי אתיא כדורון וכ"כ התוס' בבתרא דף מ"ח ע"א ודלא כהרב עולת שבת א"ח סימן רפ"ג וכבר השיגו הרב אליה רבה שם וע"ש בספר יד אהרן ודוק:

ומ"מ ק"ק על מהרש"א בדבריו הנזכרים דכפי דרכו דם נקוף במקום עולה אחר הרהורי דברים אלא דאז אזיל לדבר מצוה בעינן אוקמתא אחריתי דקביע הזקא דאי לאו שלוחי מצוה אינן נזוקין ומאחר שכן מאי קאמר והוא דאזיל לדבר מצוה דמוכח דהוא תנאי בדבר דאזיל לדבר מצוה ואז הוא מרצה כדם עולה ואי לא לא ולפי דרך הרב אף דלא אזיל לדבר מצוה אם הרהר בעבירה נקפו זאת לרצויי כדם עולה אלא דאי אזיל לדבר מצוה צריך קביע הזקא:

ואפשר לפרש בש"ס דדוקא אוקמה דאזיל לדבר מצוה והיה טעמו דכיון דבנקוף כזה מצטער הרבה נימא דהוי בתוכחות על עון במשפט כל יסור"י עולם דזמנין הם לכפר

עון ואמאי קאמר כדם עולה לכן התנה והוא דאזיל לדבר מצוה דהשתא לא אפשר דהוי לכפר עון דשלוחי מצוה אינם נזוקין בו בפרק ואם יש בו עון לימים עוד נתנה פריע"ה כדמשמע מסוף מכילתין דהא דשלוחי מצוה אינן נזוקין כללא הוא וליכא לשנויי כבר נגזרה גזרה וכיוצא אלא כלל גמור הוא דאינן נזוקין בפרק ההוא והשתא האי דאזיל לדבר מצוה לא אפשר לומר דהאי ניקוף בתוכחות על עון דגמירי אינן נזוקין ואם יש בו עון יבא יומו בפרוע פרעות ומוכרח דהוא בסוג יסורי אהבה וכדם עולה דהעולה דורון וכמ"ש פ"ק דזבחים דאף אם עבר על עשה לא זז וכו' וא"צ כפרה מ"מ דורון הוא ובכה"ג לא אתמר אינן נזוקין דזה אם מצטער בא בשכרו ובסוג יסורי אהבה כדם עולה שהוא דורון ודוק:

דף יב:

דתני אושעיא זעירא דמן חבריא וכו'. רש"י לקמן דף ל"א כתב זעירא דמן חבריא צעיר הישיבה ול"נ דאושעיא זעירא היה נקרא וכו' ע"ש ולי הדיוט אפשר דהיה אחר גדול בישיבה ולהבדיל קראוהו זעירא ע"ד מ"ש בזהר סוף פרשת תצוה נהוראי סבא דנהוראי אחרא אית גבן ע"ש ומיהו ק"ק דתסגי דיקראו לגדול ר' אושעיא רבה ולזה סתם וכן משמע קצת בזהר ואחר זמן רב ראיתי ברש"י בתענית דף כ"ד שכתב משום דאושעיא אחרינא הוה התם ע"ש וידוע דכתבו ז"ל דפירש"י דתעניות אינו רש"י אלא מפרש אחר: [ומיהו לפנים בתעניות כתבתי דמדברי רבינו ישעיה והריטב"א ודעמיהו מוכח דפירוש תעניות הוא מרש"י ורב גובריה אמרה ועיין מה שכתבתי להלן על דף קל"ג ע"א ע"ש]:

דף יז.

בעי ר' ירמיה אברי בשר נחירה וכו'. עמ"ש הרא"ש בפסקיו שהקשה על רש"י שכתב דרוש וקבל שכר דדוקא למסבר קראי וכו' והרב מופת הדור מהרח"א בעץ החיים סדר תצא כתב דה"נ לאסבורי קראי וכו' ועוד הקשה מסוגיין לדעת הרמב"ם פ"ח דמלכים. ואני בעניי בספרי הקטן ראש דוד דף קנ"א הבאתי תשובת הרדב"ז כ"י בזה ויישבתי דברי הרא"ש ע"ש גם עיין בספרי הקטן הנזכר דף יו"ד אשר שם רמזתי והזכרתי דברי האחרונים דשקלי וטרו בזה ועמ"ש עוד בזה בהגהות הרמב"ם ובקונטריס כסא דוד בס"ד:

דף כב.

תוס' ד"ה שיכול והלא דין הוא בשום דוכתא ל"ג תרוייהו וכו'. הרב קרבן אהרן דף ס"ה תמה על התוס' ועמ"ש אנכי עפר דל בספרי הקטן שער יוסף דף פ"ט ע"ג. וע"ש בדף ס' ע"ד. ומ"ש לעיל בקונטריס זה בהוריות דף ו' ע"ש ודוק:

דף כב:

תוס' ד"ה ומביא תחילת הציהוב וכו' כיון שהביאן ליד הכהן יצא ידי נדרו וכו'. ע"ש מצאתי כתוב שהקשה הרב מופת הדור מהר"ח אלפאנדארי זלה"ה דדבריהם אינם מובנים דכשהביאם ליד הכהן לא יצא ידי נדרו וחייב באחריותן עד שיקרבו ע"ג המזבח:

דף כג.

בעי ר' זירא הרי עלי עולת בהמה וכו' אליבא דבר פדא וכו'. ופירש"י כיון דודאי לאו בריה הוא יצא ידי נדרו ממ"נ דהא כבש או איל הוא וכו'. מכאן הבאתי ראיה למה שנסתפק הרב משנה למלך הלכות נזירות פ"א דין י"ז באומר הריני נזיר כשיהיה לי בן או בת וילדה טומטום מהו. וכפי סוגיין ופירש"י יש ראיה מכאן כמו שכתבתי בעניותי בקונטריסי באורך:

דף כג:

תוס' ד"ה דאמר מייתי ומתנה. כן כתבו התוס' במנחות דף צ"א ועמ"ש אני הצעיר בספרי הקטן שער יוסף דף ח"י ע"ג ע"ש ודוק:

דף כד.

מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו וכו'. פירוש דתנא קמא סבר דהלכות עבודה לא תקיפי כל כך ונגמר מינה לשאר לימודים זולת אי קליל כלשון כשדים בתלתא סגי ורוב הלימודים חמירי מלשון כשדים וגמרינן מעבודה ורבי יוסי סבר דלשון כשדים לאו קליל כל כך הוא וילפינן מיניה שאר לימודים דבתלתא סגי ושאני עבודה דתקיפי דצריך חמשה ובהכי לא קשיא מה שהקשה הרב מהרש"א בחידושי אגדות עיין בדבריו ודוק:

דף כה:

ת"ר שקדים המרים וכו'. עיין מה שפירש"י כאן ומה שפירש בעירובין דף כ"ח ודוק בדבריו ועמ"ש הרב מעדני מלך פרק כיצד מברכין ועמ"ש הרב פר"ח בלקוטי יורה דעה סימן של"א ודוק היטב:

רב אמר מחצה על מחצה כרוב רב כהנא אמר וכו'. יש להעיר דרב כהנא תלמיד רב וחולק על קבלת רבו. ועוד הקשה הרשב"א אמאי הש"ס לא פריך מרישא רובו של א' כמוהו. ואפשר דרב קבל רובו של א' כמוהו ובזו הקבלה פליגי דמר מפרש רובו שלא נשחט כמוהו אבל מחצה על מחצה שרי. ומר סבר רובו שנשחט כמוהו ומחצה אסור. וקבלה זו רמוזה בתיבת כאש"ר כמ"ש התוס':

דף כז:

א"ר שמואל קפוטקאה תדע שהרי עופות יש להם קשקשים ברגליהם כדגים. הרב מהרש"א בחידושי אגדות כתב דלפירש"י בלישנא אחרינא דקרא דעוף יעופף משמע דמארעא איברי יש ליישב קושית התוס' אתדע דעופות יש להם קשקשים דמה צריך ראיה לזה דבהדיא כתיב ישרצו המים וכו' ועוף יעופף דסד"א דמארעא לחוד אתבריאו והשתא מכה תדע וכו' על כרחין לומר דמהרקק נבראו וקאי נמי אישרצו המים עכ"ל ומלבד דהאי לישנא אחרינייתא דרש"י לא נראה ונדחה לרש"י דקליש טובא לומר דמאומרו על הארץ דייק דאתברי מארעא דעל הארץ איעופף קאי. ותו דמעולם לא אסתפק לכל הדברות אי מארעא לחודא אתבריאו דהא קרא מוכח דממים אתבריאו דכתיב ישרצו המים שרץ היה ועוף ומוכח ודאי דאמיא מפקיד ישרצו דגים ועופות ומינייהו הוי דאי מארעא להוד מאי שיאטיה דעוף הכא ואמאן פקיד עליה אלא מוכח דאמיא פקיד ישרצו דגים ועופות. אלא להך לישנא בעי לאוכוחי דמארעא נמי אתבריאו דכתיב על הארץ ואף גם זאת דחיק ואתי מרחיק והדק"ל דלא איתי אנש עלה ונסתפ"ק דמארעא לחוד איברו:

ואפשר לישב קושית התוס' דרב שמואל קפוטקאה פניו כלפי הני בי תרי דריב"ז דמטיבותיה אותי"ב חד כלפי סנאיה וחדא לרבנן דקמיה אי דמן הרקק נבראו ואי דממיא לחוד איבריאו וקרא דויצר אשר זכר עשה לעופות אקריאת שם קאי ומספ"ל הי מינייהו מפקת והי מינייהו קושטא. והשתא רב שמואל דשמעיה מר עב"ר גלילאה דורש הן לה דעופות נבראו מן הרקק והיינו כחד לישנא דריב"ז והאיכא אוחרי תנינא דממיא לחוד אתבריאו ועופי דאדכרו בקרא דוייצר אזלינן בתר שמא לקרא שם קרא"ה אבל לא

רקק"ה דמרקק נבראו אמטו להכי להורות נתן דדרשא דהאי עוב"ר לישנ"א דאקדומי. ואידך לישנא דממיא לחוד אתבריאו ליתא והעיקר דאחדי במיא וארעא ורקיק"ה מק"ל וחומ"ר הקלו המים מתוך חומר"ו ליסוד ארץ שהרי עופות יש להם קשקשים וכו' כלומר דמדחזינן דברגליהם דוקא קשקשים ולאו בכל גופם נשמע דמהרקק נבראו והא גופא קשיא אין לו קשקשת אשר בעפר יסודו אפס אשר ברגליהם נראית קשקשים כדגים הלא לאות כי מן הרקק נבראו והכי קושטא ואידך דחיה בעלמא. וז"ש רש"י תדע שמן הרקק נבראו ודוק היטב:

דף לד:

רש"י ד"ה בחולין שנעשו על וכו' כדפירישית דבג' על חולין אלו קאמר הא ג' לתרומה וכו'. ע"ש דבריו אינם מובנים חדא דמאי שיאטיה דז"ש כדפרישית וכו' הכא ותו דהכא אעולא קא פריך וביה עסיק ועולא סבר איפכא לעיל דלא מיבעיא קאמר כמו שמבואר לעיל. והנכון כמו שהגיהו דצ"ל לשון זה קודם ד"ה לא מיבעיא קאמר בתחילת עמוד זה וקאי למאי דפריך ר' זירא לעיל על טהרת תרומה אין וכו' שם צ"ל בחולין שנעשו על וכו' כדפרישית דבשלישי של חולין אלו קאמר ואח"כ מ"ה לא מיבעיא וכו'. ומ"ש הא שלישי הוא דיבור אחר ויהא מונח במקומו למאי דפריך הש"ס לעולא ודוק היטב:

דף לז:

הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום וכו'. אפשר לרמוז כי הן בעון מהרהר בעבירה ולו ישחית נפש הוא חובל כי נפשו הוא וז"ש הנה נפשי רמז לניצוץ קדושה אפילו אחת לא מטומאה לא נפקא ונתלבשה בטומאת סט"א. ואתה תחזה כי ס"ת הנה נפשי לא מטומאה הוא שם אהי"ה גימטריא י"הו. ור"ת הנה נפשי לא פ"ד עם הכולל. כי פוגם הברית פוגם בשמות הללו והנביא קדוש יאמר לו. ובקונטריסי המשכתי רמז כל הפסוק בענין זה:

שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם. הרב מהרש"א בחידושי אגדות כתב לפי פשוטו מנעורי אין לו מקום אבל לפי הדרש יש לפרש נעור משננערה להיות נבילה ולמות עכ"ל והרואה בעיניו יראה דלפי פשטו ומדרשו פירושו מימיו. אי בעית אימא קרא דכתיב מנעורי ועד עתה ולשון זה לא אתי כפי פירושו דקאי לבהמה. ואב"א גמרא הא קאמר הש"ס שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם ותיבת מעולם היינו מימיו. ואי כונת הרב ז"ל דאי כפשטו הו"ל לכתוב לומר מנעורי כסיפיה דקרא. י"ל דבהא קים ליה שנזהר מנעוריו:

שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם. מילין לצד עילאה ימלל אשר ציוהו והוא בגללי צאת אדם תעוגינה ועל זה השיב הנה נפשי וכו' ואכתי יאמר קדוש ראה אנכי מצוך וא"כ שריותא היא גבך ואין בך חטא לז"א שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם שהוא נזהר אף אם הורה חכם להיתרא והיא מותרת הייתי נזהר איכו השתא רחמין למבעי על רזא דנא כי הגם דעתה שרייה רחמנא אין דעתו נוחה ויטה אליו חסד ותמנ"ע היתה:

משום רבי אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה. התוס' כתבו דרבי יוחנן דאמר פרק הזרוע האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאלו אוכל טבלים ליכא רבותא דאף דהוא כהן הפרשה בעי אלא סבר כמ"ד מבהמה שהורה בה חכם. ולדעת התוס' הני בי תרי פליגי אי האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה טב"ל הוא אי לא:

ודרך דרש אפשר לומר דפליגי בהני תרי שינויי אשר אני בעניי כתבתי בספרי הקטן שער יוסף דף יו"ד בההיא דאתמר בירושלמי דע"ז דשמואל קאמר לרב אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא דהלא יש כמה חומרות דמחמירין על עצמן המתקדשים והמטהרים וכבר נודע דרב מתנהג בחסידות. אך בחלקו"ת דאם כשעושה סבר דמדינא עביד נגד חכמי הדור זה שמו אשר יקראו זקן ממרא אבל אם מודה דהתרא הוא כמאי דאמור רבנן בטעמא. אך נפשו אוותה להתקדש ולהתג"דר בו בתורת גדר שרי. א"נ דלאדם גדול אשר ממנו יראו וכן יעשו ומאי דמר עביד קבע את קובעיהם להלכה איצטריכא ליה בפני רבים זו כחו להתרא ושלא להחמיר בדבר והיינו דקפיד שמואל עליה דרב ממנו יאכל דמעשה ר"ב הלכה היא ואין יודע דמתורת חסידות מר עביד ע"ש באורך ובשתים זו פלג"ן בהדייהו הני בי תרי דמ"ד שהורה בה חכם ס"ל דהגם דשריותא היא רשאי הגדול לאסור איסר על נפשו מתורת חסידות וכזה עשה יחזקאל דהגם דהורה גבר להתרא הוא קדש עצמו במותר לו. ובא רעהו וחקרו דלגדול הדור דדבריו ענינו הי"קבע אדם להלכה אין לו להחמיר דסברי הלכתא היא על כן לא יאכלו בני ישראל ומטו בה משמיה לאיסורא. אבל הא דאמר ובשר פגול היינו שלא אכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה דלישראל אסור ועם היותו כהן לא אכפת דהיה מחמיר על עצמו כיון דלישראל אסיר ואין בזה חשש דאי הכהן נמי נזהר כיחזקאל תע"ב כדי שלא יבואו ישראל לאכול:

א"נ אפשר במ"ש בירושלמי פ"ק דשבת כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וגדולי הפוסקים נשתמשו בזה כידוע והוו בה רבנן בתראי כיצד יתקיימו שני כתובי"ם הללו דאיכא דוכתא דאמרי זה חומר הדיוט הוא ויש אשר חכמים אומרים המחמיר תבא עליו ברכה. ויש לחלק דכל מידי דהוי בשב ואל תעשה שאינו ניכר דעושה להחמיר תע"ב כאותה שאמרו לענין יוהרה אימור מלאכה הוא דלית ליה וכו' אבל בקום עשה א"נ בשב

וא"ת וניכר שעושה להחמיר הדיוט הוא:

תו שמעינן מדברי הריטב"א בחידושיו פ"ק דקדושין דכל מידי דאינה מצוה כלל לשום חד אז הוא הדיוט אבל היכא דהמצוה ישנה באחרים והוא פטור רשאי להחמיר כאלו הוא חייב כמו אחרים והוא מיסוד הרמב"ן כמ"ש בחידושיו שם אמור מעתה גבי יחזקאל שהיה מחמיר על עצמו אתאן להא דכל הפטור ועושהו הדיוט אי לזאת חד סבר דהיה נזהר מבהמה שהורה חכם וליכא הדיוטות כיון דהוא שב וא"ת ולא מנכר שרי ליה האיש מקדש עצמו במותר לו. ואידך סבר שלא הורמו וכו' רמז חילוק נאה מה שחלק הריטב"א והרמב"ן דכיון דלישראל הוי כאוכל טבלים אף בכהן יכול להחמיר ולא הוי הדיוט דהדיוט לא הוו אלא כשעושה דבר שלא נצטוה בו אחר וה"נ יחזקאל היה מחמיר שלא היה אוכל מבהמה שלא הורמו בישראל שאסור:

ודרך דרש לא תעזוב נפשי בגופיה דקרא דאיכא למידק אומרו הנה נפשי לא מטומאה דאמאי ייחס זה לנפש וכבר רמזנו בזה לעיל. ותו להבין שינויא דקרא דגבי נבילה וטריפה לא אכלת וגבי בשר פגול נקט לא בא בפי. ותו דלערבינהו ולימא נבילה וטריפה ובשר פגול לא אכלתי. ותו מנעורי ועד עתה הול"ל בסוף כמש"ל. ואפשר במ"ש מהרש"א באגדתיה פרק גט פשוט במ"ש ג' דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום דדייק למנקט אדם דדוקא מי שאינו מתקדש והוא במדרגת אדם דעלמא אבל השרידים אשר ה' קורא. קדישי עליון כאחד הצבאי"ם מצבא המרום ניצול מהני ודכוותייהו ע"ש גם אז"ל המקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה ובשמעתין אמרינן דאין הקב"ה מביא תקלה וכו' וביותר באכילה כמ"ש התוס'. ורבינו האר"י זצ"ל פירש בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיך דאמרו בזהר הקדוש דדרך ארח פתיחא והיתה מסילה. וארח היא נסתר שאינו גלוי וז"ש בכל דרכיך הנגלות והמה פתי"חות דעהו ועי"ז והוא יישר ארחתיך הנסתרות עכ"ד וז"ש הנה נפשי לא מטומאה רמז שהוא הלך אחר הנפש ודבק בקונו לעשות החומר צורה ולכן לא מטומאה א"נ נקט נפשי כי כל העונשין והאזהרות הם לבחינת נפש כמ"ש גורי האר"י זצ"ל ושרשן של דברים בזהר חדש ולכך קאמר הנה נפשי אשר נצטוית שמרה התורה והיא לא נטמאה ועי"ז בשר פגול לא בא בפי מעצמו גם שלא נתתי לבי ונסתר מעיני ממילא לא בא בפי כדכתיב והוא יישר ארחתיך ואין הקב"ה מביא תקלה והשתא ניחא דבמה שנזהר מדעתו קאמר מנעורי ועד עתה. אך בשר פגול שקדשוהו שמים וי"צל אלהים ולא בא מכח זהירותו לא קאמר מנעורי וכו' ודוק הטב:

דף מג.

ותנן ניטל הכבד ולא נשתייר ממנה כלום. גירסת הרשב"א בתורת הבית דף ל"ט במשנה ונשתייר ממנה כל שהוא ולקמן דף מ"ו ע"א גריס והתניא נטלה הכבד ונשתייר ממנה כזית ובהכי ניחא סוגיין ע"ש באורך. והיא גירסת הרי"ף. והאחרונים נבוכים הם בא"רש ונעלם מהם דברי הרשב"א הנזכרים. ומקרוב נדפסו חידושי הר"ן למכילתין והוא מפורש בדבריו בשמעתין ולקמן דף מ"ו. ומידי עוברי אשו"ר ברהטי"ם בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"א סימן ע"ה שהאריך בסוגיין ולדעתי הקצרה יש להשיב על קצת דבריו ודוק הטב:

דף מד:

ואר"ח איזהו שונא מתנות יחיה זה הרואה טריפה לעצמו. ק"ק מה זו שאלה איזהו שונא מתנות כל דלא מקבל סגי להו. ותו האי יחיה דנקט יתר הול"ל איזהו שונא מתנות זה הרואה טריפה וכו'. ותו אם היתה שקולה ולא אתנו יודע אי הוו סנו לא חזינן בהאי סימנא דרואה טריפה לעצמו דמורה ובא גם אהבתם גם שנאתם דהלא פירש רש"י דהרואה טריפה היינו כשנולד ספק טריפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה לאוסרה. ולפ"ז הן לו יהי דהאי מרבנן רואה טריפה לעצמו שאני הא דטריפה דמספ"ל וספיקא דאוריתא לחומרא ומה הוכחה יש דשונא מתנות:

ואפשר לומר דרש"י לאו דוקא קאמר דהיא ספק שקול דצד התר וצד איסור הנהו שקולא"י דבהא ודאי אשר הוא יהודי איבעי ליה להחמיר דספיקא דאורייתא לחומרא אבל הכא מיירי דצד ההתר יותר נראה ואינו ברור רק שהדבר נוטה להתר ומחמיר. וטעמא דשונא מתנות יהיה אפשר דבמתנה יש ספק סרך גזל דילמא משום כיסופא הוא דעבד וכמ"ש במציעא דף כ"ב ולא מלבו וכדאשכחן לעיל פ"ק דר' פנחס בן יאיר לא היה נהנה שמא יש לו ואינו רוצה או רוצה דאין לו ומאחר שכן דיש סרך ספק גזל במתנות והוא שונא אותם כדי שלא יכנס בסרך ספק גזל דין הוא שיחיה כל קבל שהגוזל כתיב ביה וקבע את קובעיהם נפש וכמ"ש פרק הגוזל בתרא זה שהוא נזהר מסרך ספק גזל חיה יחיה. ואולם מודעת זו דצריך לעבוד ה' שלא על מנת לקבל פרס. וא"כ בשגם עין לו ראתה לאיש הזה. לא ניחא ליה לקבל מתנות באדם אכתי אפשר דלא משום כי ירא שמא יכשל בגזל וכיוצא אלא אינו מקבל כדי שיחיה דלקיים קרא ושונא מתנות יהיה וכיון שהוא ע"מ לקבל פרס ולא עוד אלא שאינו חש לאיסור רק יעשה לו סגולה לחיות לאו מידי עביד וסופו ליכשל בגזל ולא יחיה. וזהו ששאל איזהו שונא מתנות יחיה דוקא רצונו איזהו השונא מתנות שיחיה משום דאיכא מאן דלא מקבל ולא הועיל כמדובר

אמטו להכי שאל העמק שאלה איזהו שונא מתנות יהיה שנדע בודאי דמה שאינו מקבל מתנות משום שנאה מספק סרך איסור וחיה יחיה לז"א הרואה טריפה לעצמו כלומר דיש פניי"ם הנראין להתרא ואפ"ה מחמיר מיראתו שמא יפגע באיסור זהו שונא מתנות יחיה דעתה אגלאי דמה שאינו מקבל משום סרך איסור גזל וחי:

ודרך דרש אפשר בכתוב עוכר ביתו בוצע בצע ושונא מתנות יחיה כי יש להרגיש דבא בכפלו"ן בוצע בצע ותו שונא מתנות אטו תרתי סני וחדא שקיל הול"ל שונא מתן ואפשר במ"ש פ"ק דברכות דאמרו לרב הונא אמאי לא יהיב מר שבשא לאריסיה ומי שביק לי מידי א"ל היינו דאמרי בתר גנבא גנוב וכו' ולהכי תקיפו ליה ת' דני דחמרא וכו' ע"ש גם אמרו פ"ב דמציעא דף כ"ב גבי כלך אצל יפות דאם בא בעה"ב ואוסיף בידו ליכא תו משום כסופא וז"ש עוכר ביתו גונב מן הגנב וז"ש בוצע בצע אפ"ה עוכר ביתו וכמו דתקיפו ת' דני דחמרא. כל קבל דנא שונא מתנות תרתי לא מיבעיא חדא דיש לחוש משום כסופא אלא אפילו בא בעל הבית והוסיף דהוי"ל תרתי מתנות אפ"ה מתורת גדר שונא לקבל חיה יחיה ודוק:

רש"י ד"ה כהן הוה כדאמרינן בגיטין בהנזיקין שמנים זוגים וכו'. צ"ל כדאמרינן בברכות פרק כיצד מברכין (ברכות דף מ"ד) שמנים וכו' כצ"ל ועמ"ש בקונטריס זה לעיל שם בברכות בס"ד:

דף מו.

והתנן נטלה הכבד וכו'. עמ"ש הרשב"א בתורת הבית דף ל"ט ובחידושי הר"ן ובמה שרמזתי לעיל דף מ"ג ועיין בהרב מעדני מלך אות מ"ב ולהרב כנה"ג י"ד סימן מ"א ובספר קול הרמ"ז עיין בדבריהם ודוק הטב:

ר"ש ברבי מטביל לה וכו'. רש"י בפירוש שני כתב דקסבר נשמה תלויה בו וכו'. דע דאין כונת רש"י דר"ש סבר דוקא דכבד נשמה תלויה בו ור' חייא פליג דהא קי"ל דאם אמר ערך כבדי עלי נותן ערך כלו דהוא דבר שהנשמה תלויה בו וכמ"ש בערכין דף ך' ודוחק לומר דהוי פלוגתא בזה ותו דאי אמרת דר' חייא פליג וסבר דאין הנשמה תלויה בו א"כ סתם לן תנא בערכין דבעי כזית ומאי פריך לעיל דף מ"ג ע"א על ר' יוחנן דאמר כזית מדתנן ולא נשתייר ממנו כלום ופירש רש"י דהכי פריך דמאי אולמא סיפא מרישא הא בערכין סתם נמי כסיפא. אלא מוכרח דלא תלי זה בזה אי הדבר דבר שהנשמה תלוי בו בהך פלוגתא. ומ"ש רש"י דקסבר נשמה וכו' הוא לשון מורדף דקסבר כיון דהנשמה תלויה בו מבריא והרי הוא כמבו"אר:

וראה זה חדש דאמרינן במנחות ריש דף פ"ו דפריך אהא דתנן אין מביאין אנפקטן וכו' והתניא אין מביאין אנפקטן ואם הביא פסול מפני שהוא שרף אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' חייא הא ר"ש ברבי דר' חייא זריק ליה ור"ש ברבי מטבל ליה וסימניך עשירים מקמצין והשתא רב יוסף עצמו הוא דמשני הכא נמי הא ר' חייא והא ר"ש ברבי כלומר דר' חייא סבר כזית ובציר מכזית הוא מטריף ור"ש בר' אם נשתייר כל שהוא מכשיר. ואתמר עלה כי הא דר' חייא זריק וכו' כלומר כדאשכחן בשמן אנפקטן דר' חייא זריק ליה מפני שהוא שרף ור"ש בר' מחשיבו שמן ואתנח סימנא עשירים מקמצין. ה"נ ר' חייא מטריף פחות מכזית ור"ש ברבי מכשיר ועיניך לנכח יביטו דהתם במנחות קאמר הא ר' חייא והא ר"ש ברבי דר' חייא זריק ליה. והכא בסוגיין קאמר כי הא דרבי חייא זריק ליה ומוכח דהא דזריק לאו בכבד הוא אלא במילתא אחריתי וזהו דקדוק לשון כי הא והיינו בשמן. ורב יוסף עצמו הוא התרצן הכא והתם. וא"כ שמעינן דהפירוש האמיתי הוא דר' חייא בעי כזית ור"ש ברבי מכשיר בכל שהוא וכמ"ש הרי"ף והרא"ש ודעמייהו דהא דלא נשתייר כלום הוי ר"ש בר'. והתימא על רש"י דקשיתיה לישנא דזריק ואסיק כפירוש שני. ועל רבוואתא קמאי הבאים אחריו שהעלימו עין מסוגיית מנחות הנזכר:

ועתה אמת אגיד כי הרב בית הלל בי"ד סימן מ"א האיר עיני והורה גבר סוגית מנחות הנזכר אמנם במ"ש הוא ז"ל יש להשיב שכתב וז"ל ופירש"י ב' פירושים והעיקר הוא פירוש שני ונעלם ממנו גמרא דמנחות וכו' (קשה על הרב ז"ל דמייתי לשון הש"ס ולשון רש"י בנסחא מוטעית כדמוכח מדברי התוס' וכמ"ש הרב ברכת הזבח) א"כ גם כאן וכו' גבי כבד כמו שמצינו בשמן אנפקטן דר' חייא זריק ליה ולא חשיב ליה ור"ש ברבי חשיב ליה ומטבל ליה והוי שמן ה"נ גבי כבד ר"ח לא חשיב הכבד ולכן אפילו לא נשתייר כלום כשר אבל ר"ש ברבי חשיב ליה כבד ולכן אם לא נשתייר כלום טריפה וגו' עכ"ל. ואגב חורפיה לא דק חדא דאין סברא זו בעולם דאם לא נשתייר כלום כשר. ותו דהשתא דזריק ומטבל אשמן אתמר הפירוש הפשוט דר' חייא מטריף בנשתייר כלום וליכא כזית ור"ש ברבי מכשיר בפחות מכזית הוי דומיא דהתם דעשירים מקמצין. ובעיני הם דברים פשוטים אין צורך להעלות ארו"כה ודוק:

ההוא פולמוסא וכו' כזית שאמרו במקום מרה וכו'. הרב כתנות אור פרשת בהר פירש במ"ש בספר המגיד פרשת בראשית דבעינן כזית במקום מרה לאגנא עליה ממקטרגים דליהוי האי כזית חוצץ באפייהו וכד לא אשתייר כזית כיון דליכא מאן דחייץ באפה סטרא מסאבא הא האי סטרא שלטא עליה והיינו דא"ל דרך רמז ערוקאי מהאי פולמוסא שהם מסט"א כדי שלא ישלוט עלייכו וסוד ה' דכזית שאמרו במקום מרה דלא ישלוט

סט"א וצריך כזית לחצות ולהפסיק מפגי המקטרגים כך אתם צריכים שלא ישלוט סט"א בכם וצריכי למערק שלא יראו אתכם ויריעו לכם ולדעתי זה דרך אמת עכ"ל:

ואנכי עפר דל נראה בעיני דאדרבה נטה ללון רבי זירא דלא יפה עושים לברוח והוא דאמרו פ"ק דבתרא דף ח' אמר רבי אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ דההוא דמי כלילא דשדו אטבריא אמרו ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרי ליה ערוקינן א"ל ערוקו ערוק פלגא דלויה פלגא אתו וכו' פקע כלילא אמר רבי ראיתם שאין פורענות בא אלא בשביל עמי הארץ. ולעיל שם דף ז' אמרו על פסוק מחול ירבון ומה חול שמועט מגין על הים מעשיהם של צדיקים שהם מרובים עאכ"ו ואמר ר"י התם אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו ת"ח. וזהו תלונת ר' זירא על רבה ורב יוסף גדולי הדור שפחדו וברחו וקרא בשמותם ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה דכזית חוצץ בפני הסט"א שלא תתפשט כמ"ש המגיד הנזכר וק"ו שאתם עוסקים בתורה שהיא חומה ואתם כמגדלות וגם אתם יותר מחול שמגין על הים וכ"ש שלא ישלטו בכם דאין פורענות בא אלא בשביל ע"ה דאפילו כזית חוצץ כ"ש חומת התורה ורמז להם שלא יפה עשו ואמטו להכי קראם ערוקאי:

א"נ אפשר במ"ש בברכות דף ך' איך לא אשא פנים לישראל שאני אמרתי ואכלת ושבעת והם מדקדקים עד כזית וכו' וכפ"ז אין צורך לתרץ כמ"ש בנדה דף ע' כאן קודם גזר דין לרומיא דרמו קראי אשר לא ישא פנים וכתיב ישא ה' פניו אליך דיש לומר כאן לישראל כאן לא"ה. והתוס' שם יישבו הסוגיות אך דרך דרש יש לומר דלישראל נושא אף אחר גזר דין. וז"ש ר' זירא רומז על האר"ש לא תפחדו ולא תיראו מפולמוסא כי הי"ת נושא פנים לישראל אף אחר גזר דין ורמז להם בהני מילי כלומר כזית שאמרו שהוא נושא פנים בעבור כזית אף במקום מרה שכבר ניתן רשות לסט"א כי מרה היא הסט"א כנזכר לא כלו רחמיו כי אם הוגה וריחם ולא תחושו לטלטול ולגזרה כי הוא יכאיב ויחבש. ודרך הלצה אמר להם דין זה והם יבינו:

א"נ יש לרמוז שהם סברו דבמקום דיש גזירה יש הסתרת פנים וקשה ללימוד הפך מ"ש אוירא דא"י מחכים דביום טובה היה בטוב על דרך מ"ש רבינו מהר"ם קורדובי"רו זצ"ל דיש ללמוד חכמת האמת בשבת שיש שפע. וכן להפך במקום שיש גזרה נסתם מעיין חכמה ולזה היו בורחים ורמז להם כזית שאמרו במקום מרה כלומר כזית שאמרו שנמשלו ישראל כזית שחובטין אותו ומאיר כמ"ש ברבה פרשת תצוה ע"ש באורך הוא במקום מרה סט"א במקום שחובטין ותאירו בתורה:

ומהר"ר יהונתן פירש דלכך בעינן כזית במקום מרה משום דשם תלוי חיות הגוף ואף

דמרה כל החולאים תלויים בה ובאיוב נאמר ישפוך לארץ מרירתי. מ"מ במקום הרע שם הטוב וכך חכמתו יתעלה. והם רצו לברוח כי בחרו שלא ללמוד תורה במקום שיש גזרה וא"ל רבי זירא דנגזר ללמוד תורה מתוך צער וראיה כזית שאמרו שתלו בו חיות הכבד במקום מרה הוא (עיין בפלתי ריש סימן מ"א):

דף מט.

רבי ישמעאל אומר למדנו ברכה וכו' רבי עקיבא אומר וכו'. אני בעניי כתבתי על מאמר זה בספרי הקטן ראש דוד פרשת נשא בס"ד ע"ש באורך:

דף מט:

להביא חלב שעל גבי הקיבה וכו'. וכל הסוגיא ודברי רש"י והפוסקים עמ"ש בעניותי בספרי הקטן שער יוסף בהוריות דף ט"ז ודף טו"ב ע"ש בס"ד:

דף נ.

לדידן מסתם נמי לא סתים וכו'. עיין בשו"ת מהר"י וייל סימן קי"ו מה שהביא ראיה מכאן גם עיין למהר"י קולון שרש ק"ב שהביא ראיה לנדונו מכאן ופירש לפי דרכו ועמ"ש אני בעניי בספרי הקטן חיים שאל מתשובות סימן ל"ב בס"ד:

דף נז:

איזיל איחזי אי ודאי הוא דלית להו מלכא וכו'. ודברי התוס' ד"ה איזיל ואיחזי עמ"ש אנכי עפר בספרי הקטן דברים אחדים ריש דף ע' באורך בס"ד:

דף ס.

בעי רבינא הרכיב שני דשאים מהו וכו' או"ד כיון דאסכים על ידייהו כמאן דכתיבא דמי תיק"ו. הקשה הרב ישרש יעקב משם הרב מהר"ש אלימאן דמאי מיבעיא ליה והא אמרינן פרק הנחנקין על המתנבא מה שלא נאמר לו כגון חנניא והקשה האי לחבירו נמי לא נאמן ותירץ כיון דאתיהיב ק"ו למדרש כמאן דכתיבא דמי ולפ"ז ה"נ אתיהיב ק"ו למדרש ולמה לא ילקה וכתב עליו הרב וז"ל וליתא דאין עונשין מן הדין ושאני התם דבלא"ה האי נביא שקר דהתנבא מה שלא שמע וחייב משום נביא שקר ולא שייך לומר אין עונשין מן הדין משא"כ מספ"ל אי כמאן דכתיבא דמי כיון דאסכים על ידייהו או לא עכ"ל הרב מופת הדור בישרש יעקב:

וכשאני לעצמי אפשר לפי קיצורי דקושית הרב מר קשישא מרבנן קשישאי מהר"ש אלימאן שהיה הרב של עה"ק חברון ת"ו (זה ק"ס שנה בקירוב) הכי הויא דהכא מספ"ל כיון דאסכים כמאן דכתיבא ועל זה הקשה הרב דמהתם שמעינן דק"ו לחוד כמאן דכתיבא דמי אלא דבק"ו אף דכמאן דכתיבא כללא הוא אין עונשין מן הדין. וא"כ הכא דמלבד הק"ו איכא הסכמת ה' ילקה דבק"ו לבד כמאן דכתיבא ומשום אין עונשין הא אסכים. ובשלמא אי לאו ההיא דהנחנקין הוה אמינא דק"ו והסכמת ה' יש להסתפק ולומר דלאו כמאן דכתיבא. אבל השתא דמההיא דהנחנקין ידעינן דק"ו לחוד כמאן דכתיבא א"כ ה"נ בק"ו כמאן דכתיבא ואע"ג דאין עונשין מן הדין אהניא הסכמת ה' דלילקי זה אפשר לפרש שהוא כונת קושית הרב מהר"ש הנזכר אשר בישראל גדול שמו:

ומ"ש הרב ישרש יעקב דהתם בלאו הכי הוי נביא השקר וכו'. יש להעיר דהש"ס מחייבו משום מתנבא מה שלא נאמר לו ועלה קאי. אמנם לק"מ מהא דאין עונשין מן הדין חדא דחלוקת מתנבא מה שלא נאמר לו משכחת לה דציוה לנביא אחר והוא ידע או שמע ומתנבא כה אמר ה' כמ"ש אשר לא צויתיו הא לאחר צויתי. אלא דהש"ס רצה ללמדנו דגם חנניא הוי בסוג מתנבא מה שלא נאמר לו כיון דאתיהיב ק"ו למדרש ואה"נ דאם היו סנהדרין שרוצין להמית חנניא לא יומת דאין עונשין מן הדין אלא דהש"ס חידושא אשמועינן דגם זה הוי מתנבא מה שלא נאמר לו לענין איסורא לא למיתה. א"נ דהכא לא אמרינן אין עונשין מן הדין דעונש מתנבא מה שלא נאמר לו מפורש בקרא אשר לא ציויתיו. רק זהו במציאות זה דמק"ו אמרינן כאלו יש נבואה לאחר אבל העונש שלו אינו מן הדין דעונשו הרי מפורש מהכתוב אשר לא צויתיו:

ואולם הדבר קשה על שני מאורות הגדולים דכתבו דהתם בהנחנקין אמרו כמאן דכתיבא דמי הרי שם לא אמרו כן אלא הכי אמרינן התם כיון דאתיהיב ק"ו למדרש כמאן דאתמר ליה דמי. והוא מוכרח דזהו תירוץ למה שהקשה הא לחבירו לא נאמר ומשני כיון וכו' כמאן דאתמר ליה דמי. ומאי קושיא דהכא מספ"ל אי כמאן דכתיבא דודאי ק"ו לאו כמאן דכתיבא דאין עונשין מן הדין ומספקא ליה אי האי דאסכים כמאן דכתיבא. ואם נאמר דהרב מהרח"א אגב ריהטא הביא הלשון כמאן דכתיבא וקושית הרב מהר"ש היא ממאי דאמרו כמאן דאתמר ומקשה דהכא נמי נימא כמאן דכתיבא לק"מ דכמאן דאתמר אמרינן כמאן דכתיבא לא אמרינן ודוק הטב:

דף סג.

באו רחמים לעולם. פירש"י מטר וראיתי להרב מופת הדור מהרח"א בספר ישרש יעקב שכתב פירש"י מטר ועל זה כתב וז"ל בזהב שיבה הקשה דלמא לא פירש רחמים משיחא וי"ל דאין סברא וכו' עכ"ל ונראה דאין כונת הרב למה לא פירש רש"י מ"ש באו רחמים לעולם משיח דהא ודאי רש"י מוכרח לפרש כן דהא קאמר הש"ס באו רחמים לעולם אמר רב ביבי בר אביי והוא דיתיב אמידי ועביד שרקרק וזה כשאינו על המשיח דהרי גמר אומר וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתי משיחא וא"כ מוכרח דמ"ש באו רחמים היינו מטר דהא תרגמה כי יתיב אמידי ופירש"י מוכרח בש"ס. אך כונת הרב ז"ל דדילמא ר' יוחנן שאמר באו רחמים ר"ל משיח והו"ל לרב ביבי לומר והוא דיתיב אארעא ולמה לא פירש רב ביבי לדר' יוחנן על משיח. ופריק שפיר דר' יוחנן קאמר למה נקרא שמן רחם. ועל אחד ולפעם אחד לא נקראו כלן כן ופשוט:

עורב זה עורב אטו קמן קאי וכו'. עמ"ש רבינו שמשון פי"א דפרה ומ"ש הרב אדמת קדש ח"ב א"ה סימן ג' ועמ"ש הרב קרבן אהרן על סוגיין ופירש"י ויש לדקדק בדבריו ע"ש ודו"ק הטב:

דף סג:

מאי קמ"ל וכו' לעולם ישנה אדם לתלמידיו וכו'. כלומר אף אם מדבר דיבור שאינו נקי כה ידבר להיותו דרך קצרה שהרי מנה הכתוב עופות טמאים וזהו לעולם אף שצריך לדבר בלתי נקי. וזה פירשו רבני אשכנז דרך הלציי דהיינו דאמרינן משנת ראב"י קב ונקי דהיה קצר ונקי והוא חכמה גדולה. ועמ"ש הרז"ה במאור ריש פסחים וע"ש מ"ש שם אני בעניי בס"ד:

דף פג:

משנה כסוי הדם וכו' ונוהג בחיה ובעוף וכו'. טעם לכסוי ראיתי להרב דינא דחיי בעשין דף ע"ה שהאריך והביא דברי הראב"ע והרב בעל הטורים בפרפראותיו ע"ש ואני הדל מצאתי בב"ר דכשהרג קין להבל הניחו ע"פ השדה ובאו חיות ועופות וחפרו וקברוהו ולכך זכו למצות כסוי אך בתנחומא שם אמרו דב' עופות באו וא' הרג חבירו וחפר וקברו ומשם למד קין וחפר וקבר להבל ומזה זכו העופות למצות כסוי. ועוד אמרו בהגדה דחיה שמרה בתולי רבקה שנשרו ומשו"ה זכו החיות לכסוי והביאו בספר פענח רזא סוף פרשת חיי שרה ע"ש:

תוס' ד"ה במזומן. הרב כנה"ג בתשובותיו שנדפסו מחדש בי"ד סימן כ"א תמה על תמיהת התוס' על רש"י וכתב דגם רש"י כונתו כמ"ש הם ז"ל עיין בדבריו באורך ושוב ראיתי שכ"כ בכנה"ג י"ד ריש סימן כ"ח ע"ש ודינא דחיי דף ע"ז ואני הדל אומר דמלבד שאין לתמוה על התוס' והר"ן והריטב"א שהקשו כך על רש"י אלא דקשה על הרב איך נתפייס בזה חדא דתורה מבחוץ ותו דל"צ לשלוח הקן רש"י כלל ואיך אכפל תנא במותב תלתא לזה ופוק חזי להריטב"א דמהדר ליתובי לרש"י לקושית התוס' וקרוב לדבריו י"ל דתנן חומר בכסוי וכו' ולבסוף כתב הריטב"א ובחנם דחק רבינו ע"ש ודוק כי קצרתי. ועלה על לב לומר דמ"ש רש"י הוא לס"ד כדאשכחן כמה זימני והוא דרש"י קשיא ליה דהש"ס הו"ל להקשות פשיטא ולתרץ מהו דתימא כי יצוד כתיב קמ"ל כדתניא אשר יצוד וכו' והיא הברייתא דמייתי בסמוך דף פ"ד ע"א דהכי ארחיה דהש"ס ואמאי מייתי הברייתא בסתם ומשו"ה לס"ד כתב דמשום דתני בשלוח הקן וכו' כלומר ומשו"ה לא מקשה ומתרץ הש"ס אך לפי האמת אחר שראינו הברייתא נתגלה טעם המשנה ומודה רש"י בזה ובהכי מתרצתא גם קושית הריטב"א על רש"י ע"ש ודוק הטב כי כעת דק קנה זה וקצר הדבר:

דף פד.

כבשים ללבושך מגז כבשים יהי מלבושך ומחיר שדה עתודים לעולם ימכור אדם שדה ויקח עתודים ואל ימכור אדם עתודים ויקח שדה. אפשר לומר דרך רמז דהכי רמז כבשים שהם סודות כמ"ש בהדי כבשי דרחמנא למה לך. וזה מגז גז גימטריא עשר ספירות וג' ראשונות נחשבות כאחד ואח"כ ז' תחתונות וז"ש מגז כבשים מעסקך בג' ראשונות וז"ת ע"ד הסוד וזהו כבשים יהי מלבושך בזה יהיה אור חלוקא דרבנן וזה דוקא לעצמך. אמנם כשתתעסק בתלמוד שרמוז בתיבת שדה כמשז"ל שדה זו תלמוד בזה יותר טוב שיהיה לו תלמידים אף שימעט לימודו וז"ש לעולם אדם ימכור שדה שיתרצה ללמוד מעט בתלמוד ויקח עתודים תלמידים צאן קדשים להרביץ תורה בישראל דטפי מעלי. ואל ימכור עתודים שישלח התלמידים כדי לקרות הרבה בתלמוד:

דף פז.

איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה למאי נפקא מינה לברכת מזון וכו' איכא למידק במ"ש למאי נ"מ לבהמ"ז. אמאי לא קאמר נמי למצוה שאין בה ברכה דאי אמרת שכר מצוה חייב עשרה זהובים ואי אמרת שכר ברכה פטור. ונראה דלא אסתפק ליה דאי

אמרת שכר ברכה דבמצוה בלא ברכה פטור דהא אמרינן פרק החובל (בבא קמא דף צ"א) תני רבה בב"ח קמיה דרב שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור ותרגמה רב בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה דא"ל אנא בעינא למעבד הא מצוה דתניא ושפך וכסה וכו' חייבו ר"ג עשרה זהובים. ומהאי ברייתא פשיטא ליה דבמצוה בלי ברכה חייב אלא דאיבעיא ליה דבמצוה דיש כמה ברכות אי חייב על כל ברכה:

ובהכי ניחא מה שהקשו המפרשים דלימא דחייבו י' זהובים ה' משום מצוה וה' משום ברכה והכונה דהבעיין הו"ל לאסתפוקי אי האי דחייבו ר"ג עשרה זהובים הוא משום שתיהן מצוה וברכה או שכר מצוה או שכר ברכה. וע"פ האמור ניחא דכיון דידע ההיא דשור ואילן דחייב עשרה זהובים כדמוכח מסתמות דברי רב אף דליכא ברכה לא נסתפק אלא אי שכר מצוה ולא משגחינן בברכות או שכר ברכה וחייב במספר הברכות:

וראיתי להרב עיון יעקב שהקשה אמאי לא קאמר דנ"מ לענין כסוי הדם עצמו דאם שחט ב' חיות או חיה ועוף כל א' בפני עצמו דקי"ל דסגי בברכה אחת ומ"מ כל חדא מצוה בפ"ע היא כמשמעות הרא"ש בפסקיו וא"כ אי אמרינן שכר ברכה אינו נותן רק עשרה ואי אמרינן שכר מצוה כל חדא מצוה בפ"ע וצריך לשלם ך' זהובים או יותר לפי מה שהם ואולי י"ל דסתם גמרא קאמר הנ"מ הזה לענין ברכת המזון לפי מה שידע מהמעשה דפשיט שהוא בבהמ"ז אבל באמת יש נ"מ טובא עכ"ל ויש להרגיש דמשמע מדבריו לפי מאי דפשיט דהוא שכר ברכה על מצוה בלי ברכה פטור ואם כך כונת הרב ז"ל הוא הפך סוגית קמא ודברי הרי"ף והרא"ש והריטב"א והר"ן וסיעתם כמפורש בדבריהם דעל מצוה בלי ברכה חייב נמי עשרה זהובים ואם כן לא קאמר בש"ס נפקותא זו דפשיטא ליה דחייב על ב' מצות שעשה אף דברכה א' לשניהם ומיהו יש לצדד קצת בזה:

וזה חזיתי בשיטה מקובצת קמא שכתב משם הרב המאירי וז"ל סך זה של עשרה זהובים על המצוה הוא ואפילו היתה מצוה שהרבה ברכות מצטרפות בה ויש שפירשו במסכת חולין עשרה זהובים על כל ברכה וברכה כמו שביארנו שם עכ"ל ודברים ככתבן קשים לשמוע דאיך קפסיק ותני ברישא דעשרה אפילו איכא הרבה ברכות והלא מסקינן בסוגיין דבהמ"ז מ' זהובים והוה עובדא ברבי דאמר מ' זהובים אתה נוטל וגם נתנה עליהם בת קול כוס של ברכה שוה מ' זהובים. ותו מאי קאמר ויש שפירשו במסכת חולין הלא זהו תלמוד ערוך. ואנכי עפר דל בספרי הקטן שער יוסף בקונטריס שבסופו דף כ"א ע"ד סברית מימר דגירסא אחרת היתה לו וכו' ע"ש ועתה רואה אני דלא ניתן ליאמר כיון דהרב המאירי היה בזמן הרשב"א ולא חזינא ברבואתא קמאי רמז גירסא אחרת. והנכון

שהוא ט"ס וצ"ל סך עשרה זהובים על המצוה הוא ואם היתה מצוה שהרבה ברכות מצטרפות בה פירשו במסכת חולין עשרה וכו' כצ"ל:

תו איכא למידק בש"ס במ"ש יצאת בת קול ואמרה כוס של ברכה שוה מ' זהובים דאמאי אצטריך בת קול והרי רבי כבר אמר בפשיטות מ' זהובים אתה נוטל. וראיתי להרב גדול בדורו מהרח"א במקראי קדש וישרש יעקב שפירש דהבת קול חידש תירוץ מהרש"ל על קושית התוס' דהטוב והמטיב דהויא דרבנן אינו חייב עליה עשרה זהובים עכ"ל. והרואה יראה דמהרש"ל לא אתא לשנויי קושית התוס' רק ביש"ש פרק החובל להלכה קאמר דאינו חייב במצוה דרבנן. והרב ש"ך ח"מ סימן שפ"ב תירץ בזה קושית התוס'. והאמת שדבריו קשים להולמן חדא דבפה"ג ג"כ דרבנן. ותו דמהראשונים מוכח דאף במצוה דרבנן וכמ"ש אני בעניי שם בשערי ושם ישבתי דברי מהרש"ל והרב ש"ך והמעיין יראה מ"ש שם בדעת מהרש"ל וכן נראה ממהרש"ל עצמו שם במ"ש דעכשיו שקונין שלישי וכו' חייב עשרה זהובים ע"ש ודוק הטב:

ולכל הדברות מה שפירש הרב מהרח"א דהב"ק חידש זה. אינו מתיישב דס"ס מאי אתא לאשמועינן וכבר רבי אמרה ופשיטא ליה דמ' זהובים הוא ולדעת זה גם רבי כונתו כן מפיק הטוב ועייל בפה"ג:

ולי ההדיוט אפשר בהבין דברי רש"י שכתב מ' זהובים שכר ד' ברכות שענה אחריהן אמן עכ"ל ודבריו צריכין ביאור וכבר עמדו עליהם הרב מעדני מלך והרב ש"ך ופירש כל אחד לדרכו. ואני בעניי אפשר לי לומר דרש"י לפרש הבת קול קאי ולא קאי לפרש דברי רבי שאמר מ' זהובים אתה נוטל כמו שחשבו ז"ל והראיה שכתב רש"י שענה אחריהן אמן. ואי קאי על דברי רבי הול"ל שעונה או שיענה אחריהן. אמנם כונת רש"י אפשר דהוקשה לו כקושיין על הב"ק אמאי אצטריך: ותו דכיון שהוא צדוקי הוא רחוק שיהיה לו שכר. והגם דרבי א"ל מ' זהובים אתה נוטל אמר לו כן כדי שלא יברך אבל ודאי שאם הוא מברך אין לו שכר כיון דמכחיש הקבלה. ולזה פירש דהב"ק בא לומר שרבי שענה אמן יש לו שכר מ' זהובים לאפוקי הצדוקי דאין לו שכר כלל חפץ בברכה ותרחק ממנו ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וכו':

ואחזה אנכי בשו"ת יכין ובועז להרבנים השלמים נכדי הרשב"ץ הנדפס מקרוב אשר בח"ב סימן ט"ז כתב וז"ל ולדידי קשיא הא דאמרו ד' ברכות והא ה' הן ד' של בהמ"ז וא' על היין אלא שיש לתרץ שלא מנו אלא הג' ברכות שהם של תורה ולא מנו הרביעית שהיא של סופרים וכו' ולא מצינו שזכרו רז"ל סמך לזה גם לא ראינו למפרשים ולא למחברים שכתב א' מהן שיש שום סמך לברכה ששוה עשרה זהובים. אלא מ"ש הרמב"ן

שיש אסמכתא מן הכתוב כף אחת וכו' ועוד כתב טעם אחר שיש לכלול עשר ספירות וכו' ומתוך דבריו נראה שאין שוה עשרה זהובים אלא הברכה אבל מצוה בלא ברכה לא ואחרים כתבו שכל מצוה שוה עשרה זהובים וכו' והביאו ראיה מפרק החובל וכו' ע"ש וק"ק במ"ש ולדידי קשיא וכו' שהיא קושית התוס'. ומה שתירץ אפשר דאין כונתו לשלול מצוה וברכה דרבנן אלא דעתו ז"ל דהכא שיש ג' ברכות דאורייתא לא חשבינן הטוב דתקנוה על הרוגי ביתר:

והוי יודע כי אני הצעיר כתבתי במקום אחר שהרב הנזכר לא ראה דברי ה"ר צמח שכתב רבינו ירוחם בשמו וכו' ועתה התבוננתי ובעיני הוא קרוב לודאי שמה שכתב ברבינו ירוחם נתיב ט"ו אות ה' ח"ד כתב ה"ר צמח עד סוף הלשון שכתוב עד כאן אינו מהחיבור. הרואה יראה שהוא לשון תשובת יכין ובעז הנזכרת כמעט אלא שהוא בקצור. ונראה שבגליון ספר רבינו ירוחם כתב הכותב תשובה הנזכרת בקצור. ומ"ש כתב ה"ר צמח לאו דוקא וכונתו על תשובה הנזכרת וכבר מצינו למרן בב"י א"ח סימן שכ"ד שכתב תשובה א' מח"ב הנזכר בשם הרב צמח. והח"ב הוא לרב שמעון ולפי מ"ש בסדר הדורות דספר רבינו ירוחם דפוס ראשון הוא בשנת רפ"א אינו רחוק שכתבו בגליון תשובה הנזכרת וסיימו שאינו מהחיבור והמדפיסים הדפיסוהו בפנים. ולפ"ז מ"ש אני בעניי בשם הגדולים ח"ב דרבינו ירוחם מייתי ספר ארחות חיים ע"ש אפשר דגם שם הוא גליון ואינו מספר רבינו ירוחם:

ומ"ש עוד בתשובת יכין ובעז הנזכרת דלא מצא שום מחבר ומפרש זולתי הרמב"ן וכו' יש להעיר שכ"כ ארחות חיים דף ד' והרב ז"ל היה לו ספר ארחות חיים שמזכירו בתשובות אחרות ואפשר שכונתו שלא מצא מחבר קודם הרמב"ן. אבל א"ח היה אחריו. האמנם קודם הרמב"ן כתבו אור זרוע שקדם קצת להרמב"ן כפי הנראה והביאו הרב תורת חיים בקמא דף צ"א. והרב רבינו יהודה חסיד שהיה תלמיד ר"י בעל התוס' והביאו בספר מנחת יהודה. אמנם הרב הנזכר אפשר דלא היו בידו הספרים הנזכרים בכ"י. ולכל הדברות ק"ק עליו דלא זכר תשובת מר זקנו הרשב"ץ בח"ג סימן קנ"ו ע"ש. גם מ"ש בדעת הרמב"ן אינו מוכרח. ואדרבה יש להוכיח שאין דעת הרמב"ן כן מדלא הזכירו דעתו הרשב"א והר"ן והרב המגיד והריטב"א והרשב"ץ דשמעתיה בפומיהו כולי יומא כידוע וכתבו בפשיטות דמצוה. לחודה דינה כברכה:

דף פח:

וב"ש עפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי. הרב מופת הדור מהר"י רוזאניס הובאו דבריו בספר מוצל מאש למהר"י אלפאנדארי סימן ז' הקשה דמשמע דלבית הלל לא אכפת לן אי לא אקרי עפר סתמא ואלו בכמה סוגיות ומשניות אמרינן להלכה דלא איקרי סתמא ואסף איש טהור כמה מקומות. ותירץ הרב לזה שני תירוצים והרב מהר"י אלפאנדארי שדי נרגא בתירוציו ושייר דרך לעצמו ואני בעניי כתבתי במ"א בזה ואחשבה לדעת רב תנא שהדין עמו:

דף פט.

קשה גזל הנאכל וכו'. עמ"ש הרב פנים מאירות בחיבורו על התורה הנקרא כתנות אור במאמר זה שהליץ טוב בעד אברהם אבינו אך הוא הפך רז"ל וכתבתי אני בעניי על זה בספרי הקטן פני דוד על התורה פרשת לך לך בס"ד ע"ש באורך:

כל מקום שאתה מוצא דבריו של ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה וכו'. בספרי הקטן דברים אחדים דף ע"ז הבאתי דרך הרב המובהק איש ירושלים כמהר"ר יהודה הכהן בזה ותוספת נפך בס"ד ע"ש באורך:

נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר למשה ואהרן אמרו ונחנו מה לדוד אמר ואנכי תולעת וכו'. אפשר לפרש דידוע דטעם איסור הגאוה היינו משום דאין משתמשין בשרביטו של מלך דכתיב ה' מלך גאות לבש. והשתא אברהם אע"ה דהקנה שמים וארץ והודיע אלהותו בעולם ואמרו רז"ל במדרש דא"ל הקב"ה לאברהם אתה תפסת אומנותי בא ולבוש לבושי א"כ מצינו דאברהם אע"ה היה משתמש בשרביטו של מלך ברשות הגבוה ואברהם קנין אחד מה' קנינים שקנה הקב"ה בעולמו. וא"כ לאיש אשר אלה לו הו"א דמותר להתגאות ולהשתמש בשרביטו של מלך וז"ש נתתי גדולה לאברהם מחמת צדקותיו ומעשיו ונתתי לו גדולה וכמש"ה אברהם אוהבי ופירש הרב המופלא ח"ק מהר"ח ן' עטר זלה"ה דכב יכול היה הקב"ה מתפאר ואומר שאברהם אוהב אותו ועם כל זה אמר לפני ואנכי עפר ואפר. וידוקדק תיבת לפני במ"ש הרב הכותב מהר"י ן' חביב בעין יעקב בריש ברכות דדוד הע"ה קרי נפשיה חסיד בהיותו שהיה מדבר לפני ה' והאמת הוא שהיה חסיד והקב"ה יודע שכך האמת ע"ש וז"ש ואמר לפני שאני יודע שהוא ראוי והגון ועם כל זה אמר ואנכי עפר ואפר. למשה ואהרן אמרו ונחנו מה והיינו דאמרו רז"ל בילקוט תהלים מזמור כ"ד מלך ב"ו אין משתמשים בשרביטו ומשה נשתמש בשרביטו שנאמר ויקח את מטה האלהים בידו אימור מעתה היה מקום

שמשה ואהרן יכולים להתגאות לז"א למשה ואהרן ואמרו ונחנו מה. וכן בדוד הוא אומר כי ראיתי בבניו לי מלך ופירשו המפרשים כב יכול מלך עלי וא"כ מקום יש להתיר שיתגאה לז"א לדוד ואמר ואנכי תולעת והיינו דנקט אברהם אע"ה ומשה ודוד שהיה מקום שיתגאו ואפ"ה הענוה אזור מתנם:

ר' אבהו אמר מי שמשים עצמו כמי שאינו שנאמר ומתחת וכו'. פירוש דר' אבהו דריש האי קרא תולה ארץ על בלימה על המשים עצמו כמי שאינו מעין דוגמת דרשת על משה ואהרן דבסמוך אלא דמייתי קרא ומתחת וכו' להוכיח פירושו ודוק:

דף צא.

דבר שלח ביעקב זה גיד הנשה וכו'. עמ"ש אני בעניי בספרי הקטן דברים אחדים דף מ"ח ע"ג בכונת המאמר הזה בס"ד:

דף צא:

א"ר עקיבא שאלתי את ר"ג ואת רבי יהושע באיטליז של אימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל וכו'. כתבו התוס' בכריתות דף ט"ו להודיע שבחן דאע"פ שהיו טרודים היו עוסקין בדברי תורה עכ"ל (בדפוס פפד"מ בגיליון) והגם דבפרק היה נוטל אמרו הגיע לפרשת דרכים זה ת"ח שהגיע להוראה וכו' וכתבו התוס' דסתם ת"ח שהגיע להוראה מהרהר תדיר בתורה. הרבותא הוא שהיו משתדלים לעסוק יחד בתורה ולא סגי להו דכל חד בדידיה יהרהר בתורה:

א"ר יצחק שמש הבאה בעבורו וכו'. צריך להבין דר"ע שאל לר' גמליאל ור' יהושע ומאי שיאטיה דר' יצחק הכא הול"ל דר"ג ור' יהושע השיבו לו כך או תשובה אחרת. וצ"ל דהא דר' יצחק הוא בריתא אלא שהוא ידעה בדורו שקבלה מרבותיו ומייתי לה הש"ס וממילא מובן דזו תשובת ר"ג ור"י לר' עקיבא. א"נ דאינה בריתא והם דברי ר' יצחק. ומייתי ליה שהוא כיוין לתשובת ר"ג ור' יהושע מדנפשיה דלא שמע ויכוח זה וממילא נבין דזהו תשובת רבי גמליאל ור' יהושע. א"נ דמי שהיה שונה מעשה זה שכח תשובת ר"ג ור"י ובא ר' יצחק והשיב ומסתמא כך השיבו ר"ג ור"י אבל הש"ס מייתי דברי ר' יצחק דשכחום לדר"ג ור"י והוא החזירם בדעתו. א"נ דר' יצחק הוא האומר ענין זה והו"ל כאלו בתחילה אמר בש"ס אמר ר' יצחק אמר ר' עקיבא שאלתי וכו' והוא ע"ד שכתבו התוס' ריש פרק אלו מציאות ע"ש. ואחר זמן בא לידי סדר הדורות הנדפס מקרוב וראיתי

שם בהקדמתו דף ד' ע"ב דמייתי להא דידן וכתב שבספר שנות חיים תהי עלה והרב המ' תריץ יתיב קרוב לאיזה דבר ממה שצדדנו ע"ש והביא סמוכות מדברי התוס' ע"ש באורך: **כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי וכו'**. מצאתי כתוב משם אחד קדוש. מקשים במ"ש כי מטא לחרן אפשר שעברתי מהו אפשר כמסתפק ודאי כי מטא לחרן עבר ולא התפלל. ותו מ"ש כד יהיב דעתיה למהדר מיד ויפגע במקום ופירש רש"י כאדם הפוגע בחבירו דאי לא הדר ממש אלא יהיב דעתיה למהדר נמצא המקום בא לו מאחוריו ואינו לפניו כאדם הפוגע וכו' ונראה דבקפיצה זו שבא לחרן אפשר אחת משתים או בא מלאך ונשאו ליעקב והביאו לחרן כמשז"ל דמבאר שבע עד חרן ח"י יום ויעקב אע"ה באותו יום שיצא מבאר שבע מטא לחרן. או חרן נעקר ממקומו ובא אצלו וזה נסתפק יעקב אע"ה כשראה עצמו בחרן וז"ש אפשר שעברתי דאפשר מלאך נשאני והביאני מבאר שבע לחרן ועברתי על מקום וכו' או אפשר דחרן נעקר ובא אצלי ולא עברתי וכו'. כד יהיב דעתיה למהדר פירוש שהסכים בדעתו דמלאך נשאו ועבר על מקום וכו' מיד קפצה לו ובא להר המוריה שחרן נעקר ובא לו נמצא שהר המוריה רחוק ממנו ועתה בא לו וז"ש רש"י כאדם וכו' נמצא שהר המוריה בא לו לפניו לא מאחוריו זהו תורף דברי הגדול הנזכר:

כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב ויקח את האבן וכו'. כתבו התוס' לפי פשוטו לקח אבן אחד מאבני המקום. שמעתי מרב אשכנזי דמלבד דכלם היו תמהי"ם על דברי התוס' מאי בעו הכא בפשטיה דקרא עוד צריך להבין מ"ש תנא וכלן נבלעו ועוד צריך לדעת מריבת האבנים ולמה הקב"ה עשה נס בשביל האבנים ופירש הרב הנזכר כי בספר זית רענן מקשה עמ"ש ויקח את האבן אבן השתיה שהקריבו עליה אברהם ויצחק דאיך נהנה ממנה ותירץ הרב דלשכיבה הוי שלא כדרך הנאתן וי"מ שלהציל עצמו עשה כמ"ש עשאן כמין מרזב להנצל מחיות וקשה דהרי היו אבנים אחרים עכ"ד וקושייתו עצמה קשה על תירוצו דהגם דהיה שלא כדרך הנאתה מ"מ מאחר שהיו הרבה אבנים מי הכניסו בזה אך י"ל דדבר שנעשה בו מצוה יעשה בו מצוה אחרת כמ"ש בכמה דוכתי. וזה היה מחלוקת האבנים האבן הקדושה זאת אומרת עלי יניח צדיק ראשו דשלא כדרך הנאתן שרי ומאחר שנעשה בה מצוה יעשה מצות אחרות. ואבנים אחרות היו אומרות דמאחר שיש שם אבנים אחרים אינו נכון לעשות כן כי קדש היא ויעקב אע"ה עצמו היה מסופק וז"ש ויקח את האבן בהא הידיעה שהיא אבן שהקריבו עליה וכתיב מאבני ופשטיה דקרא כמ"ש התוס' שלקח אבן מאבני המקום וא"כ היו שאר אבנים ואיך נשתמש בקדש לז"א שהיו מריבות בטענות אלו תנא וכלן נבלעו בעת ההיא לאפוקי מהתנחומא דקאמר

שבזמן שראה המלאכים נבלעו ויהי לנס מפני שגם יעקב אע"ה היה מסתפק כיצד יעשה ודוק הטב:

אלא אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש קדוש וכו'. הקשה הרב גדול בדורו מהרח"א בספר ישרש יעקב משם הרב המפורסם מהר"ש אלגאזי בספר זהב שיבה דמאחר דלא קשיא ליה אלא מכת שלישית אמאי הוצרך לומר דכת שניה אומרת ב' פעמים ותירץ הרב הנזכר דא"ה למה פלגינהו הול"ל ב' אומרות קדוש ודחה דבריו דברישא הו"ל להקשות כן במימרת רב עכ"ד ואי מהא לא איריא דהמקשן דפריך ליה מהבריתא לא חש לדקדק אך התרצן דאתא לתרוצי מילתיה דרב כיפי תלי לה ומתרצ' היא שפיר מבלי השאיר שום דקדוק בדבריו. מיהו הא איכא לדיוקי על הרב זהב שיבה מאי ק"ל למה פלגינהו הלא לא מצי למתני שתיהן אומרות קדוש דמשמע דבבת אחת אומרות השתי כתות וזה אינו דבזה אחר זה אומרות. ולעיקר הקושיא אפשר דבעי לתרוצי מימרת רב דבכל החלוקה נקט החידוש שאומרת והכי קאמר כת אחת אומרת קדוש וכת שניה אומרת קדוש מלבד שאומרת קדוש כחבירתה הקודמת וכת שלישית אומרת קדוש ה' מלבד שאומרת ב"פ קדוש שאמרו השתי כתות ובזה דייקי דברי רב ואין צריך להגיהם ולהכי נקט השניה אומרת קדוש קדוש ודוק:

דף צב.

חוטין שביד וכו'. המעיין בספר ראב"ן בדף נ"ב ע"ד יראה דלפום ריהטא יש לו גירסא מחודשת בסוגיין ע"ש. רק בעיניך תביט דברי רש"י בסוגיין בתחילה וסוף ופוק חזי מ"ש הרב מעדני מלך והדק הטיב:

משה מי אמר רחמנא וכו'. פירש"י משה תלמיד חכם. ובמקום אחר כתב רש"י משה גדול הדור ועיין בחתימת מהר"ש ן' ווילייסיד על תשובת הרב פני משה ח"א סימן י"ב ורבינו האר"י זצ"ל כתב דתלמיד חכם מופלג בדורו מתעבר בו ניצוץ מרע"ה ומשו"ה אמרו בש"ס בכמה דוכתי כי הכא משה וכו':

דף צד:

הוא סבר לאפיה הוא דקאתו וכו'. בסוף ספר ראשית חכמה סוף שער א' מפרק דרך ארץ מביא מעשה באופן זה דרב ספרא יצא יום אחד לטייל ובא חסיד א"ל לרב ספרא למה טרח מר א"ל רב ספרא לא יצאתי אלא לטייל נתבייש אותו חסיד אמרו ליה תלמידיו וכו' הי"ל לשתוק א"ל אלו שתקתי לא הייתי מקיים ודובר אמת בלבבו. וראה השינוי

שיש. ובסוגיין מסיק רבא שלא לומר ואיהו קמטעי נפשיה ופירשו התוס' דבכגון זה איהו איבעי לאסוקי אדעתיה. ובסוגיין רב ספרא לא השיב לרבא ונראה שקבל דבריו:

דף קג:

תוס' ד"ה כל הבשר וכו' ורשב"ם וכו' משום דאתקש לבכורים וכו'. ק"ק דמוכח דרשב"ם מדנפשיה אמר הקש זה והוא מפורש במכילתא פרשת משפטים לפי שאמר ראשית בכורי אדמתך לא שמענו אלא זמן שהבכורים נוהגים שם נוהג בשר בחלב וכו' ת"ל לא תאכלו כל נבילה וכו' גם קשה עמ"ש התוס' דהרבותא דמוקדשין הוא דחייל וכו' ולא היו צריכים להכי אלא רבותא איכא כמפורש במכילתא שם וכבר עמדתי על זה בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן תפ"ט דף קמ"ה ע"ב וע"ג ושם פירשתי תחילת דברי התוס' בדיבור זה ע"ש באורך בס"ד:

דף קד:

נאכלת עם הזר על השלחן וכו' בשלמא אי אשמועינן חלת ח"ל וכו'. מכאן הוכיח הרב ש"ך סימן פ"ח דהגם דכתב הר"ן פרק גיד הנשה דבשאר אסורין אין אסור העלאה על השלחן בלחם שייך למגזר טפי ע"ש ונמשכו האחרונים אחריו. וכדברי הר"ן כתב הריטב"א בחידושיו לע"ז על דף ס"ז. ומצאתי בחידושי הרמב"ן לע"ז על דף ס"ו ע"ב מהש"ס שכתב כדברי הר"ן והריטב"א וכתב וז"ל ואעפ"י ששנינו בחלת ח"ל נאכלת עם הזר על השלחן הא חלת הארץ אסור התם נמי משום דהתרא הוא לכהן וישראל בשל כהן אתי למטעי ולא מצינו כן בשאר איסורים וכו' עכ"ל ע"ש כל הלשון עין רואה דמה שהוקשה להרב ש"ך כן הוקשה למארי דשמעתא ופריק לה ומוכח דאין לחלק בין הלחם לשאר איסורים ודלא כהרב ש"ך והאחרונים. ובקונטריסי הארכתי אני בעניי בזה בס"ד: **תוס' ד"ה עוף**. עמ"ש הרב פלתי סימן פ"ט על דבריהם והראיה שמביא ע"ש באורך ודבריו תמוהים ועיין בחידושי הריטב"א ובקונטריסי הארכתי אנכי עפר דל בס"ד:

דף קז:

אמר רב פפא בשלמא דרב ור"י ל"ק וכו'. לשון זה צריך ישוב מאי בשלמא ומאי ל"ק ומה ענין זה לפשיטותא דבעיין. וכבר הרב מהרש"א בחידושי הלכות עמד על זה וז"ל יראה לפרש דאי הוו פליגי רב ור"י לא הוה מצי למפשט מידי דהא בהא תליא דלרב דאין השמש מברך על כל פרוסה דפרוסה לא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של השמש

מה"ט שיקח גם אח"כ פרוסה בידו ויאכל ממנה ולא יטול ידיו כיון שכבר אכל פרוסה אבל לר"י דבלא"ה צריך לברך על כל פרוסה משום הסח הדעת צריך נמי ליטול לכל פרוסה ומשו"ה הוצרך לומר דרב ור"י ל"ק עכ"ל ולפום ריהטא לא ידעתי איך נחה דעתו דעת עליון בזה דאי אמרת דהפשטן עלה בדעתו כל זה א"כ השתא נמי דלא פליגי מאי פשיטותא נימא דמאי דאמר רב לא יתן פרוסה לשמש אא"כ יודע שנטל ידיו ה"ט שיקח פרוסה בידו אבל אוכל מחמת מאכיל אין צריך ליטול אם אינו נוגע ואף דמברך ע"כ פרוסה כי ליכא אדם חשוב אתי למטעי ומברך ונוגע ואינו נוטל כיון שכבר אכל פרוסה ראשונה ומאי פשיטותא. ותו ר"י אי פליג לא פליג אלא אמברך ע"כ פרוסה דוקא ומנ"ל דפליג ארישא דלא יתן אא"כ יודע שנטל ומי תלה זה בזה:

ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דהאי בשלמא ל"ג ליה אלא ה"ג אמר רב פפא דרב ור"י ל"ק. ומימרת ר"פ אמרה על דברי רב ור"י לחוד לאשמועינן דלא פליגי והש"ס שהביא דברי רב ושמואל הביא אגבן דברי ר"פ דהכי סוגיית הש"ס כנודע ומסיק מ"מ וכו' למאי דאתא עלה ודוק הטב:

דף קט:

א"ל ילתא לרב נחמן מכדי כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה וכו'. אפשר להיות דארשב"ג אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי ואפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי אמטו להכי שרא מעין דוגמא דאסר כי הן האדם יאמר באמיתות אפשי ואפשי דגלי לן טעמיה בהתרא ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי:

חזיר מוחא דשבוטא. מהכא ומשאר דוכתי מפורש דשבוטא דג טהור. וזו היא שקשה על שני המאורות הגדולים הרדב"ז ומהר"י קורקוס בביאור להר"מ פ"ט דכלאי' שצדדו לומר דשבוטא דג טמא ע"ש ובמקום אחר כתבתי עוד בזה בס"ד:

בעינן למיכל בשרא בחלבא וכו'. מכאן השבתי לנכבד גביר אחד שחקר בענין המן שהיה משתנה והיה טעמו כטעם הדבר שחפץ אם חשב לאכול חזיר או שאר איסורין וטעמן במן אי עבד איסורא. והשבתי דכיון דיודע דמה שאוכל הוא התר סגי והראיה דילתא אמרה בעינן למיכל בשרא בחלבא וא"ל ר"ג זויקו לה כחלי א"כ אפילו טועם א[י]סור כיון דמה שאוכל יודע שהוא התר אין בדבר איסור. ותו דזה היה מעשה שמים להתהפך המן כפי מה שרוצה לטעום ואם חשב לאכול איסור המן לא היה מתהפך אם היה עושה איסור בזה ועוד הארכתי בלקוטי בס"ד:

דף קי:

תוס' ד"ה טלית שאולה וכו' ולענין ברכה וכו' ואע"פ כן המברך לא הפסיד וכו'. ק"ק דבפסקי תוס' כתוב אין לברך על טלית שאולה והרי התוס' כתבו דהמברך לא הפסיד. ותו דבפסקי תוספות מנחות אות ק"ס כתוב השואל טלית יכול לברך מיד כמו הנשים המברכות עכ"ל והגם דהתוס' בדיבור זה חילקו בין נשים המברכות על מ"ע שהזז"ג לטלית שאולה כבר סיימו דהמברך לא הפסיד ולצד זה הוי כמו נשים המברכות ולא מחלקינן החילוק שחילקו בין נשים המברכות לטלית שאולה. והיינו מה שכתוב בפסקי תוספות דמנחות. ובמקום אחר הניפותי יד כהה על זה בס"ד:

גמרא אי הוית בי רב יהודה אחוי לך חורפאי. הרב משכנות יעקב דף קפ"ה ישב ודרש בכמה אופנים ע"ש אפשר לומר דכונתו דבמקום הזה שאינם חריפים אפילו דבר מועט נראה להם דבר גדול וחורפא. ומי שהוא חריף מה יאמר אם אין לו שלחני וז"ש אי הוית בי רב יהודה שהוא חריף כמו שהיה קוראו רבו שמואל לחד פירושא שיננא וכל תלמידיו חריפים שם הייתי מראה חורפתי דהחריפים עצמן יאמרו שזה חורפא על דרך מה שפירש הרב מהרש"א לצד שמת ר' חייא היה ר' אומר בטלה קדושה דבהיות ר' חייא חי היה שבח לקרות קדוש וכו' ע"ש והבאתיו בספרי הקטן ראש דוד תרומה א"נ שמי שהוא חריף טובא מסתפי מעין הרע כידוע וכמ"ש פרק אין עומדין ע"פ זרע אנשים לא חכם ופירש"י שלא ישלוט עין הרע וז"ש אי הוית בי רב יהודא שכלם חריפים הייתי מראה חורפתי ולא היה כ"כ תמיה אבל כאן ירא אנכי ודוק:

דף קיא:

אמר אביי הא דרבין ליתא דההוא פינכא וכו'. כשתעמוד בסוגיא זו בעיניך תביט שיש להקשות על דברי הרב תוספות יום טוב פ"י דתרומות ועל מ"ש הרב בית דוד והרב שושנים לדוד על זה כמו שכתבתי אנכי עפר דל במקומו בס"ד ושם הבאתי דברי הרב אמרי צרופה בהקדמתו שהשיג על הרב תי"ט. ושוב ראיתי בספר לחם שמים שנזדמן לידי ומידי עוברי ראתה עיני שהשיג על הרב תוספת יום טוב והאריך בזה. אם חפץ בנו ה' נחזור על הראשונות בעזה"י:

דההוא פינכא ותבריה וכו'. עמ"ש הרשב"א בתשובות ח"א סימן תקע"א ובמיוחסות סימן קנ"א והרב מהר"י אלפאנדארי במוצל מאש דת סימן כ"ד:

מר א"ל לחבריה יתמא עבד רבך הכי ומר א"ל לחבריה יתמא עבד רבך הכי. ואתיא כהא דאמר אביי בביצה דף ך' ע"ב האי צורבא מרבנן דא"ל חבריה מילתא לא להדר ליה

מלתא טפי ממאי דאמר ליה חבריה דאיהו א"ל מה זו סמיכה וקאמר ליה מה זו שתיקה. וזאת התורה אשר שם משה גדול הדור מאריה דארעא דישראל הרב המג"ן אל ראשי המטות הרב מהר"ג איספיראנסה והרב מהר"ם הלוי בתשובה כי באה בספר דרכי נועם ח"מ סימן ל':

דף קכ:

פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה הביא ענבים ודרכן וכו'. עיין מה שכתבו התוס' בערכין דף י"א ע"א ד"ה מנין לבכורים ועמ"ש בעניותי בקונטריס זה שם על דבריהם ע"ש:

דף קכד:

אי אמר לי יהושע בן נון משמיה לא צייתנא ליה. נראה דכונתו דרך גוזמא והפלגה דאם יהושע אמר לי משם ר' יוחנן דרך נבואה לא צייתנא ליה והיינו דקאמר אמר לי יב"ן משמיה כלומר משמיה דרבי יוחנן. וכן פירש הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה דמ"ש בש"ס אלו אמרה יהושע ן' נון בפומיה לא צייתנא ליה ירצה לומר שאין להוסיף ולגרוע במצוה על דרך נבואה בשום פנים וכו' ע"ש וסוגיין מוכחת דבדרך נבואה קאמר כדאמרן ומזה קשה על הרב פרי חדש בנימוקיו לספר המדע פ"ט מהלכות יסודי התורה דין ד' שכתב הרמב"ם דאם יאמר הנביא אמר ה' שהדין כך יחנק שנאמר לא בשמים היא ומרן בכ"מ מייתי עלה הא דאפילו אמרה יהושע בן נון לא צייתנא ליה וכתב הרב פר"ח שהוא בלי דקדוק דההיא לאו בדרך נבואה קאמר אלא בדרך סברא עכ"ד ואשתמיטיתיה דברי הרמב"ם עצמו בהקדמתו שכתב כדברי מרן כדאמרן ותו דמסוגיין משמע קצת שהוא בדרך נבואה. ובברכות דף כ"ד (ע"ד) [ע"ב] אההיא דר' יוחנן מניח ידו על פיו וכו' הגאון בעל הלכות גדולות גריס אמר חסדא האלהים דאי אמר לי יהושע בן נון לא צייתנא עיין בספרו דף ג' ע"א:

ודע דמרן בבית יוסף י"ד סוף סימן רמ"ב כתב וז"ל כתוב בסוף ארחות חיים אדם מריב עם חבירו ואומר לו איני מקבל ממך אם היית כמשה רבינו מלקין אותו משום בזיון עכ"ל ונ"ל דמשום הכי אמרו בגמרא אלו אמרה יהושע בן נון בפומיה לא צייתנא ליה ולא אמרו אילו אמרה משה עכ"ל ואני הדל בספרי הקטן ברכי יוסף שם בי"ד סימן רמ"ב אות ל"ו רמזתי סוגיא דידן. וכתבתי והרב ט"ז הביא מש"ס דיבמות דף מ"ה אפילו אי הוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה וההיא אינה משלנו מסוג זה דלמיהב ליה ברתא אפשר דמצי אמר אפילו ליהוי כמשה לא יהיבנא ליה דאין זה בזוי אבל נקט יהושע

דבעת גדולתו פירש מן האשה ומשו"ה נקט' יהושע ולא זכר הט"ז מהסוגיא הנזכר. עד כאן דברי אשר כתבתי בברכי יוסף:

ורב אשכנזי כתב בגליון וז"ל ואין דבריו נכונים דהא"ח לא למדה אלא בכח דהול"ל גוזמא יותר גדולה אחרי שהוא הולך עד קצה האחרון ולא נקט נביא אחר אלא להורות עד כאן ותו לא הכי נמי התם ואם תאמר התם לאו דוקא אם כן אין ראיה להא"ח והגאון ט"ז שכל את ידיו להביא גמרא זו ולאפוקי מסברת המחבר וכן בדין שאסור להוציא משה רבינו מפיו לגנאי בשום דבר וראיית א"ח ברורה כדפרישנא לה עכ"ל הרב הנזכר:

ואנא בריה קלה הלא כה דברי כל מעיין למראה עיניו ישפוט בצדק כי חפצו להשיג שהרי דברי ברורים ומי לא ידע שראיית הא"ח והט"ז היא דהו"ל לומר גוזמא יותר אחר שהלך עד קצה האחרון וזה פשוט מאד לכל מבין עם תלמיד. אמנם אנכי איש צעי"ר דחיתי ראית הרב ט"ז דההיא לעגין זיווגים אתמר דלא משום גנאי נגעו בה רק דלא נתקררה דעתו בזווג זה וזמנין דמשכחת דשפל בעיניו והזוג עליון ופורש מיראה על דרך שאמרו מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא וכונתו לא מיבעיא לירד מכבודי ולהתחתן עמו אלא גם שהמבק' בתי יהיה איש נורא לא בעינא שאיני בערכו ואני רוצה במדרגתי וכבר נרגשתי שיאמר כמשה שהוא כל מה שחידש הרב הנזכר ופריקנא לה דמשה רבינו בעת גדולתו פירש מן האשה ומשו"ה לא נקט משה. ואחר דכן כתב ומנח קמיה על הברכים. קשתו נסוג אחור:

ואשר כתב שהגאון הרב ט"ז שכל ידיו לאפוקי סברתי לא שסברתי כך רק כתבתי שאינה ראיה ויש לדחות ולא שאמרתי דיהושע לאו דוקא עד שיקשה ויאמר א"כ אין ראיה להא"ח. ולפי דבריו שכתב דהא"ח לא למדה וכו' ה"נ התם וא"ת התם לאו דוקא וכו' מוכח שהט"ז הביאו לראיה וא"כ ירד להציל ולא הציל:

אמנם רואה אני דיש לישב בעד הרב ט"ז שהזא ז"ל לא עלה על לבו להביא ראיה אלא דמאחר דהא"ח לפי דברי מרן למד זה מאותה שאמרו אלו אמרה יהושע בן נון קאמר הרב ט"ז דלדעתו כן תתפרש ההיא דיבמות דף מ"ה וסבר דהשתא דהא דאלו אמרה יהושע דוקא נקט יהושע ה"נ נפרש בההיא דיבמות ולא נעלם מהט"ז שיש דחיה:

ואולם אעיקרא דדינא פרכא ואיכא למידק על א"ח ועל מרן דמ"ש בגמרא אלו אמרה יהושע ן' נון היינו אלו אמרה בדרך נבואה כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו למשניות דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ומשו"ה לא קאמר משה דאלו אמרה משה רבינו ע"ה מוכרח לקבל כי משה קבל תורה מפי הגבורה. וא"כ נימא דכי יריבון אנשים ואחד יאמר איני מקבל ממך אם היית ישעיה (או נביא אחר) הוי בזיון ומאי פסקא דדוקא אם אמר אם

היית כמשה הוי בזיון ולא נביא אחר. ותו יש לדקדק על מרן דהוא עצמו כתב בכסף משנה פ"ט דיסודי התורה וז"ל ולמדנו שלא יבא עוד נביא לחדש דבר ואמרו חז"ל בכמה מקומות אלו אמרה יהושע בן נון מפומיה לא צייתנא ליה עכ"ל אלמא הוא ז"ל סבור דהא דאלו אמרה יהושע בדרך נבואה קאמר וא"כ אין הוכחה מהא לדברי ארחות חיים כמבואר. שוב זכיתי ומצאתי קרוב לדברי לגדול המורים מהר"י קשטרו בהגהותיו ע"ש. ובקונטריסי הארכתי עוד ויישבתי קצת דברי ארחות חיים ומרן. והעולה לדינא. ושם הבאתי מ"ש בזהר חדש דשאלו אם אליהו זכור לטוב הו"ל ברא. והשיבו בנביאי אל תרעו מלשון ריע ע"ש באורך בס"ד:

א"ל עורבא פרח א"ל רבא בריה וכו'. דוגמא לזה איתא בביצה דף כ"א אלא דשם היה השואל רב אויא סבא לרב הונא וא"ל רבה בריה דרב הונא ולאו היינו רב אויא וכו' והכא שאל מרבה בריה דרב הונא. וא"ל רבא בריה דרבה וכו' ורבה בריה דרב הונא עשה כאביו רב הונא דא"ל עורבא פרח ורבא בנו של רבה א"ל ולאו היינו והשיבו כמו שהשיב לו אביו רב הונא וזה פשוט:

וצריך למודעי מה הלשון עורבא פרח להשיאו לדבר אחר. ואפשר לומר דרך צחות ודרך דרש כי ידוע שהקושיות שיש בהלכה הוא מכח הקליפות ולכך רבינו האר"י בכח גדול היה עוסק בש"ס לשבר הקליפות והבין רבה בריה דרב הונא דמ"ש אביו עורבא פרח הלביש הדברים אך ח"ו כי ידבר מילי דכדי אך רצה לומר כי שאלה גדולה שאל וצריכה רבה וזה מחמת כי הסט"א המכונה לעורבא טמא פרח בכל והיה העל"מה וכלומר שאין בידו להשיב. ולכן רמז לו עורבא פרח שהיו מסתירים סתרי תורה ברמז נפלא וכונתו לומר שהטומאה פרחה שאינו יכול להבין. וא"ל רבה בריה דכיון דרב איוייא דגדול כחו והוא גברא רבא היה לו להתעסק עמו כי הוא גדול מאד ושנים שעוסקין בתורה שכינה שרויה ובאמצעות השכינה תוסר הקליפה ויבינו הענין. והשיבו אני היום סמכוני וכו' וסר כחי כלומר מה שאמרתי עורבא פרח רמזתי שהחולי בא מתערובת טוב ורע מרפ"ח ניצוצין וכמו שאמר רבינו האר"י זצ"ל למהרח"ו וזצ"ל ובחלום ידבר בו שיכוין רופא חולי עמו ישראל ר"ת גימטריא רפ"ח לברר רפ"ח ניצוצין ככתוב בספר חזיונות כ"י מטהרת יד הקדש מהרח"ו וזצ"ל וז"ש עורבא לשון תערובת פר"ח אותיות רפ"ח ניצוצין ולכן מזה תש כחי וחליתי היום וצריך להתחזק:

א"ל רבא בריה וכו'. הרב סדר הדורות דף קמ"ה ע"ד האריך שהרב ספר יוחסין הבין שרבא בריה דרב איוייא וטעה. ואחר שראיתי כל מ"ש רחוק בעיני שהרב ספר יוחסין יטעה טעות כזה שהוא טעות מצד הענין ומצד הלשון ואין לו שום ראיה על זה כי אם

מ"ש ביוחסין רבא בריה דרב איויא לרב אשי מנחות ועל זה בנה מצודים. ולי ההדיוט פשיטא כי לא טעה בזה רק אפשר שמצא גירסא במנחות כך גם מאי דתלי זייניה עמ"ש ביוחסין רב איויא סבא דגברא רבה הוא וכן רבה ברב הונא לרבא בריה הדבר פשוט דמלבד רב הונא שהיה אומר דהוא גברא רבה כן רבה ברב הונא אמר לרבא בריה דרבה בשמעתין. ואין ספק שחסר בתחילת הלשון וכן צריך לומר רב איויא סבא אמר רב הונא דגברא רבה הוא וכן וכו' וכל זה פשוט כמו שיראה המעיין בצדק. ומ"ש רש"י בביצה אמר ליה רבה בריה דרב הונא לאבוה לא בא לאפוקי שאינו בריה דרב איויא כמ"ש הרב סדר הדורות דאין לטעות בזה דבריה דרב איויא יאמר ולאו היינו רב איויא על אביו וגם מצד הענין. אך אפשר דגירסת רש"י היתה אמר ליה רבה ולאו היינו וכו' ולזה אמר דהך רבה הוא בריה דרב הונא לאבוה לאפוקי שלא נפרש דהוא רבה אחר לז"א דהוא ברא לגבי אבא:

אני היום סמכוני באשישות. פירש"י לפי שסר כחי מכח הדרשא וכו' בשבת הרגל וכו' מוכח דאם לא היה מכח דכחיש חיליה הוה עסיק בעומק העיון בשבת קדש עם רב איויא ומכאן תשובה למ"ש הרב יעבץ שת"ח העוסק בעיון בשבת מחלל השבת וסמוכות שלו תמהי"ן כמ"ש במקום אחר בס"ד:

סמכוני באשישות. רבינו הערוך בערך סמך פירש אותו היום סמכוהו לראש ישיבה והושיבוהו בראש ועמ"ש הרב סדר הדורות שם:

דף קל:

אמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה וכו'. מצאתי כתוב בשם הרב הגדול מהר"ח אלפאנדארי שהקשה דלפי מ"ש התוס' בכתובות דף ס"ח ד"ה כאן לאחר שבאו לידי גבוי דמשום קנסא הוא שגובין ממנו דהוי ממון שאין לו תובעים וכו' ע"ש מאי פריך הש"ס הכא דליהוי כמזיק וכו' במתנות לא קנסו רבנן ולכך פטור אבל לקט שכחה ופאה אם היה עשיר קנסוהו. וגם התרצן אמאי לא משני דהוי משום קנס ע"כ מ"כ. ולפום ריהטא יש לישב:

דף קלא.

תוס' ד"ה גמר אחריך אחריך מזית וכו' וצ"ע למה לא גמרינן בג"ש דאחריך דלהוי פרט בזית וכו'. והקשה הרב הגדול מהר"ח אלפאנדארי דהדבר מפורש בירושלמי בפאה פרק אלו דברים על משנת כלל אמרו בפאה דפריך וכשם שיצא זית ולימד על כל האילנות

פאה יצא כרם וילמד על כל האילנות פרט ומשני א"ר אבין דבר שהוא שוה בשניהם מלמד דבר שאינו שוה בשניהם אינו מלמד ופירש הרב מהר"ר שלמה סיריליו בפירושו להירושלמי כ"י וז"ל אבל פרט אינו שוה בשניהם דגבי כרם שייך פרט שנופל פרט א' מהאשכול דמקובצין שם ענבים הרבה וכו' ולא שייך כן בזית דכל זית וזית נתלה בעוקצו וכל אחד ואחד הוא יחידי עכ"ל. ודבריו ברורים:

דף קלג.

כיון דשמענא להא דתניא הצנועין וכו'. עיין מה שהקשה הרב דרישה בי"ד סימן ס"א ומ"ש האחרונים. ואני הצעיר בעניותי כתבתי על דבריהם בקונטריס זה לעיל שם ביומא דף ט"ל ע"ש באורך בס"ד:

אקריוה לרב ספרא בחלמיה וכו'. עמ"ש מהרש"ל בים של שלמה סימן י"ג ועמ"ש אני בעניי על דברי קדשו בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ סימן יו"ד אות ד'. ועמ"ש רש"י בשמעתין נזוף הוה ואני בעניי הרגשתי בספר הקטן ראש דוד ממ"ש רש"י בתעניות. ואחר זמן ראיתי מי שכתב כי פירוש תעניות שבידינו אינו מרש"י וכפ"ז לק"מ:

דף קלד.

הכא פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא וכו'. עמ"ש הר"ן פ"ק דנדרים ומ"ש אני בעניי על דברי קדשו ודברי האחרונים בספרי הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רנ"ח אות ג' ע"ש באורך בס"ד:

חידושי פרק ראשית הגז להרב הגדול מהר"י איסקאפ' הם בתשובותיו שנדפסו באשכנז ונקרא הספר תשובת ראש יוסף ע"ש דף כ"ח ע"א:

דף קלז.

תוס' ד"ה ולילף גיזה גיזה וכו' וי"ל דהו"א דצאן לאו דוקא כי היכי דלא תגוז בכור צאנך לאו דוקא. הקשה הרב הגדול מהר"ח אלפאנדארי דמאי קאמרי כי היכי דלא תגוז בכור צאנך לאו דוקא שאני התם דכתיב לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך ומיתורא דוי"ו דולא תגוז אמרו בש"ס מנין ליתן את האמור של [זה] בזה ואת האמור של זה בזה דמכח וי"ו אמרינן ליתן של זה וכו' וא"כ מאי מייתי מהתם עכ"ד. ועיין מה שהקשה הרב מהר"י אישקאפא בחידושיו:

דף קלז:

אבא אריכא קרית ליה וכו'. עמ"ש בעניותי בקונטריס זה לעיל בברכות על דף מ"ז ע"ש באורך בסייעתא דשמיא:

דף קלח:

משנה חומר בכסוי הדם וכו'. עמ"ש לעיל בריש פרק כסוי הדם ועמ"ש הרב מהר"י איסקאפא בחידושיו דף ל"ב ודוק בדבריו:

דף קלט.

וקיומי ביה ובערת הרע מקרבך וכו'. מכאן הקשה מורינו הרב הגדול שארנו מהר"א יצחקי עמ"ש הרב המגיד פ"י דנזקי ממון דובערת לא כתיב אלא באדם ע"ש:

דף קלט:

משה מן התורה וכו'. כתבתי אני בעניותי על מאמר זה בספרי הקטן דברים אחדים דף ט' ודף צ"א ודף קי"ג בס"ד:

דף קמ:

שני סדרי ביצים זה על גבי זה וכו'. עמ"ש הרשב"א בחידושיו ובשו"ת מהר"ר צבי אשכנזי סימן פ"ג ומ"ש אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף בי"ד סימן רצ"ב ע"ש בס"ד: